

**Poczynają się statuta krola
Kazimira w jimię boże, a to
3 napirwej: Gdyż podług pisma
nauki wszelki człowiek w młodości
jest podobniejszy ku złemu i wszelkie
6 stworzenie świata jest nie trwające samo
w sobie, ale przyrodzenie człowiecze rychlej
się skłoni podług świata ku grzechu, niż
9 podług światłości ku Bogu, aczkoli podług
zrządzenia boskiego stworzeni mieliby być
csni, wierni, sprawiedliwi, spokojni a iże
12 rozpuszczone łakomstwo, aczby sprawiedliwością
nie było skłoniono, tedy zgoda i pokoj między
ludźmi by zginęły, a każdy, cso by się jemu
15 lubiło, uczynił, ale iże nawiększa dobroć
jest od ludzi na świecie sprawiedliwość miłować,
cudzego nie drapać, obcego a swego podług
18 bożej wolej i miłości używać, przeto aby
niezgodni ucichnęli, a zgodni przezpieczność
mieli, układy i prawa są przez ręce boże
21 ustawiony.**

**Kazimirz z Boga miłości krol polski
wyznawamy tym to pismem, chcąc,
24 aby poddani krolestwa naszego a na imię
polskiego, obojego stadła jeden z drugim
pocześnie był a jeden drugiego nie urażał,
27 ale sprawiedliwości dopomagał, przeto**

z osobnej rady wielebnego oóca księdza
 Jarosława, gnieźnieńskiego kościoła
 3 jarcybiskupa, i też prełatow i stolnikow, wojewod,
 rycerzy i pospolstwa ślachty naszej i ziemie
 polskiej ku wiecznej pamięci układ
 6 albo statuta ustawilimy, ktoreż podpis(alis)my
 chcąc, aby je [w ziemi] w ziemi polskiej wszytcy
 zachowali pod naruszeniem naszej miłości, a
 9 chcąc winy w tych księgach ułożonej (się wiarować), bo
 częstokroć zły, acz [acz] nie będzie się bał grozy, ale
 się będzie bał winy.

12 **Na początku sądow sądząc strony,**
tylko mając Boga przed oczyma,
 aby złomce prawdy a przedawce swego
 15 sąmnienia i czci nalezieni nie byli, a chytrnością
 swą sprawiedliwość opuściwszy, ku jednej
 stronie, drugą opuściwszy, nie przystali,
 18 układamy, aczby niektory sędzia wybrany mocą
 naszą albo jego namiestnik, opuściwszy
 bojaźń Boga, dzierżąc stronę jedną, zdał
 21 abo skazał i przysądził o dziedzinę abo o
 jinsze rzeczy przed sąd jawno przywiedziony,
 niesprawiedliwie uciążając drugą stronę, tedy
 24 strona uciążona odzwowie się ku wyszszemu
 stołu. A iże jest obyczaj w sądoch polskich,
 iże sędzia, ktoremu winę dadzą, nie pozyszcze
 27 winy, alizby jego dokonano, paknieli
 będzie przekonany, tedy łupięże albo
 trzy grzywny stronie urażonej przepadnie

9: uzupełnienie na podstawie porównania z analogicznym tekstem w Sul 6: *się wiarować*.

z winą, która rzeczona piętnadzieścia, ze sromotą
 ma dać temu, który jego o niesprawiedliwe
 3 zdanie wyzwiał ku stołu wyszszemu.

**Jarosław z Boga miłości gnieźnieńskiej
 cyrkwie jarcybiskup**

6 postawiony urzędem obeźrzenia w objaździe
 i też powiacie krakowskiem wszem pospolicie
 tym to pismem dawamy wiedzieć, iż między
 9 oświeconym księdzem panem Kazimirem z
 Boga miłości krolem i patronem naszym z strony
 jednej a Bodzętą bratem naszym miłym,
 12 biskupem krakowskim, z strony drugiej poruszyło
 się niektóre wątpienie o dziesięciny i jinsze
 członki, któreż na dole położyliśmy. Obie
 15 stronie, nie chcąc swego sąmnienia urazić,
 dobrowolnie kromie wszego błędu i chytróści
 ku twardości swej i swych namiestnikow
 18 o wszytki rzeczy i członki ty, które tu są
 położony, na nas spuścili jakoby na rozgodźcę,
 ufalacza i jednacza przyjętego, dawając
 21 i pożyczając nam wszytkę moc, abysmy krom
 wszego sądu prawem jednym, tako duchownym
 jako świeckim nie szkodząc, podług naszej
 24 wolej ku statku przywiedli. Przeto my
 z bożą pomocą a mężow mądrości napełnionych
 z radą, z dobrym rozmysłem dla pokoju
 27 pospolnego i opory kościelnej mocą ślubu
 obu stron układamy między panem krolem
 a też biskupem, aby gdy który drapieźca

dziesięciny albo gwałtownik rzeczy kościelnych
 był nalezion, ma być upomienion kłątwą z
 3 upominaniem, zaprawdę aczby leżał w kłątwie
 mimo sześć miesięcy, tedy kmiecie pod nim
 będący, ktorzy dawają dziesięcinę, mają być
 6 z panem kłęci aż do dosyćuczynienia. A gdyby
 też niektora pani, pana nie mając albo
 w jinszych stronach będąc, dziesięcinę
 9 wstargła albo zdrapieżyła, też tym obyczajem
 ma być kłęta.

O rany kapłana albo żaka

12 Ustawiamy też, aczby kapłana albo święconego
 żaka gdziekole by zabito albo uraniono,
 albo w jęcstwo wsadzono, tedy ta parochija
 15 ma być zakłęta, gdzież służba boża
 nie ma być tako długo, aliż winowaciec
 będzie wydan biskupowi. A gdyby winowaciec
 18 zbieżał albo uciekł, tegdy kmiecie onej
 wsi albo miasta mają przysiąc, jako nie
 mogli jąć winowacca a jako nie byli
 21 przyczyńce śmierci zabitego, tedy biskup ma
 dać rozgrzeszenie, a wždy winowaciec ma być
 powołan a przez kogokole by był ułapion,
 24 ma być wydan biskupowi.

Aczby pan chciał skupić dziesięcinę

I też ktorykole by pan po swej wsi
 27 dziesięcinę chciałby kupić, ten przed świętym
 Jakubem ma targować z prelatem, ktorego
 jest dziesięcina. Paknięli zamieszka,
 30 tedy prelat kromie wszego nagabania pana
 dziesięcinę może przedać, komu chce.

Z czego ma być dziesięcina dana

I też gdziekolwiek plóg w ogrodziech chodzi
 3 abo na polu, tu dziesięcina ma być z pełna dana,
 wyjąwszy rzepeę, mak, kapustę, cebulę i
 jinsze użytki ogrodne, na które motyką
 6 albo rydlem ryć mogą, z tych dziesięcina nie jest.

O dziesięcinę konopną

⟨O⟩ dziesięcinę konopną tako ustawiamy: Gdy
 9 kmieć całym pługiem, w którym ma woły
 abo konie, [a] orze, ma dać uprawionych konopi
 cztery kity, a który połowicą pluga orze,
 12 dwie kicie; który nie ma czym orać, ten ma
 być wyzwolony od dziesięciny konopnej.

O wielką klątwę, interdykt

15 O wielką klątwę, która rzeczona interdykt,
 tako układamy, iż gdyby którymkoli obyczajem
 przydał się być interd⟨y⟩kt w Krakowie,
 18 tedy ji tamo mają trzymać a być posłuszni,
 ale Kazimirz, cso jest podle Krakowa nad
 Wisłą, nie ma jego być poszuszen, ani Kleparz
 21 i także Krakow owych miast klątwy nie ma
 być poszuszen. Też układamy, iż gdy klęty
 do którego miasta, wsi albo kościoła, cyrekwie
 24 wstąpi, tam nie mają śpiewać tako długo,
 aliz wyjedzie z onego miasta. A to, cso
 pirwej po klętem trzy dni nie śpiewano, to
 27 wżlamujemy, ale jako rychło klęty wyjedzie,
 tako ma być śpiewano, aby nabożność serc
 wiele ludzi dla jednego zapiekłego od służby
 30 boskiej nie odpadali. Ale gdziekoli klątwa
 papieska będzie dana, której my mocy dać

8: O: uzupełnienie wg w. 7. — **10:** a: zbędnie wpisane przez antycypację z następnego wiersza. — **30:** przy podmiocie *nabożność* oczekiwane orzeczenie *-by nie odpadała*, tu zapewne w składni wg sensu *o ludziach: -by nie odpadali*, por. Sul 5: *by wielość ludzi nabożnych... służby bożej nie oddalona*.

rozgrzeszenia nie mamy, chcemy, aby wzięwszy
 jej kopiją, przykazanie rządu a obyczajnie
 3 zachowano, ale o interdykcje to trzymając, jako
 jesmy pirwej położyli.

Przyjęcie statut od ziemian

6 Nie ma być za dziw, acz podług rozszerzenia
 czasow obyczaje albo ułożenie ludskie
 się odmieniłoby, gdyż męstwo nie tylko
 9 w siłach ciała ani cudności harnaszu ma
 być seznano, przeto my Kazimirz z Boga
 miłości pospołu z rycerstwem naszym
 12 obeźrzawszy to z bożą pomocą, iż od dawnych
 czasow w ziemiach krolestwa naszego częstokroć
 w sądziech nie podług zgody, ale podług
 15 swych głów smysłu a starych lat rozumow
 rzeczy przed nie przeszłe rozmajicie sądzą,
 temu tę rzecz tako, a jinszemu też rzecz
 18 jinako, dla ktorego rozdierania rzeczy między
 naszymi poddanymi gadki i mieszania
 pochodzą, przeto ku chwale bożej i matki
 21 jego, i wszech świętych a na użytek naszych
 poddanych ułożyliśmy to mieszanie sądow
 być złomiono, chcąc, aby odtychmiast
 24 aż na wieczne czasy podług tych statut
 wszyscy pospolicie sędzie ziemie krolestwa
 naszego rządzili się i będą sędzić, i też ta
 27 ista statuta pilnie zachowali.

Twardość tych statut

A gdyż układy abo statuta nie są ani
 30 mają być przypisany rzeczam minęłym,

ale będącym albo przysłym, przeto chcemy,
 aby nasze układy i statuta ten to czas w
 3 Wiślicy słożone wszytcy ziemianie przyjęli.

O dziedzinę w sąsiedstwie

Gdyżby kto przed sąd pozwał niekogo
 6 o dziedzinę w pieniądzoach zastawioną
 a gdyby go ku sądu przyzwał, a zatym gdyby
 sampierz na roce zawitnem nie stał, tedy
 9 powod abo jńściec dziedzinę otrzyma,
 pieniądze sampierzowi wrociwszy.

Rozsąd o granice

12 Częstokroć między naszymi poddanymi o
 granice gadki bywają, między którymi nakład
 straw i silnych robot roztargnienia
 15 bywają, a to przeto, iże między dwiema
 dziedzinama strumień abo rzeka płynie, a przeto
 acz dwie dziedzinie znowu obapoł jednej rzeki
 18 posadzą się, tedy[by] każda strona swój
 brzeg ma rzedzić i strzysmać. A gdyby rzeka
 mocą swą, ale nie człowieczą, opuściwszy
 21 pirwszy bieg jinszym biegiem się obrociła,
 tedy ony brzegi, którymi pirwej woda rzeki
 ciekła, dziedzinam będą za granice, a kmiecie
 24 z obu dziedzinu w onem jezierze wolno ryby
 mogą łowić. I na to mowimy my, aczby
 też rzeka mocą człowieczą jinędy obrocona,
 27 a wszakoż pirwsze brzegi między
 dziedzinami granicę czynią.

Każdy ma stać pod swą chorągwią

3–15: *między którymi... bywają*; w błędnym przekładzie łac.: *ex quibus... labori nimio interdum supponuntur discordantes*.

Prawo rycerskie. Niektorzy z naszych
 rycerzow mając na sobie rycerską cześć,
 3 gdy na grodziech naprzeciw nieprzyjacielom
 będą posadzeni abo na walkach, wzięli obyczaj
 nie stać pod żadną chorągwią, a to przeto, aby
 6 grozy puszek albo strożej się uchowali, któraż
 to strożą jinszy panowie podług urzędu
 jim postawionego między sobą poczynają.
 9 Abojem zły jest człowiek, który nie przyjaje
 swemu ciału, przeto układamy, aby każdy
 rycerz albo prosty ślachcic pod swą chorągwią
 12 stał, aby gdy przydą walki, umiałby swe
 mieście pod chorągwią odzierżec ku obronieniu
 swej chorągwie. Paknięli odytchmiast
 15 ktorego tako nieposłusznego nam wydadzą
 przez naszego komornika, pod ktorego chorągwią
 miałby stać, tedy konie tego rycerza
 18 albo ślachcica przydawamy podkomorzemu.

Winny ma być dan za rękę dłużnikowi

Gdy jeden drugiego przeprze sądownie a
 21 zdadzą ji winnego bądź o dług abo o
 którąkole rzecz, ten od sądu nie ma odstąpić,
 aliż dosyć uczyni. Ale iże niektorzy swą
 24 ufalnością abo też dla niedostatku zdani przed
 sądem, dosyć nie uczyniwszy precz odchodzą,
 przeto chcemy, aby tacy za to niżadnej
 27 winy nie podjęli, ale gdy będą przeparci
 sądownie, mają być dani za rękę. Paknięli
 z jęcstwa uciekną, tegdy już od jęcstwa będą
 30 wyzwoleni, ale o dług nics, wyjąwszy o złodziejstwo,
 o to jęcstwa nie mogą być proźni.

O dzieckowaniu w winach

O zakłady niektory urząd chcemy położyć dla
 ubostwa naszych poddanych, bo nauczyli się
 3 łakomi sędzie i jich urzędnicy, iże gdy niektory
 ziemianin winę przepadnie sądownie,
 tedy biorą zakłady a przez wszego zamieszkania
 6 między sobą dzielą, łaski ani miłosierdzia
 żadnego nie mając. Przeto my chcąc ten
 obyczaj zatracić, ustawiamy, aby ⟨kiedy⟩ sędzia albo
 9 wojewoda, albo starosta, albo oprawca, albo
 ktorykole jich namiestnik zakład weźmie
 o winę na naszym ziemianinie bogatem
 12 albo ubogiem, ślachcicu albo prostem, to
 jest konie albo jinsze bydło, albo ktorekole
 jinsze rzeczy, nie mają roztargać ani dzielić
 15 między sobą, ale jestli zimie, tedy za tydzień,
 a jestli lecie, tedy za dwie niedzieli mają być
 chowane, a to lubo sprawnie, lubo niesprawnie
 18 zakład będzie wzięt, a wszakoż ten, czyj
 jest zakład, we dwu niedzielu ma ji wyprawić.
 Pakliby nie wyprawił ani chciał
 21 wyprawić, tedy ten zakład ty to sędzie
 słusznie między sobą mają rozdzielić.
 Pakliby ci iści sędzie albo jinszy, ktorzy na
 24 wirzchu są wypisani, przeciw naszej wolej
 uczynili a zakłady przed czasem ustawionym
 między sobą roztargali, tedy temu,
 27 czyj jest zakład, lubo będzie koń albo jinsze
 zwierzę, z szkodą podług oszacowania mają
 odłożyć a i z winą piętnadzieścia, który, acz
 30 chce, szacunek zakładu swym sąmniem
 ma poprzysiąc.

O pieczęci oćcowej i synow

8: *kiedy*: uzupełnienie na podstawie porównania z analogicznym tekstem Sul 22: *kiedy*.

Dlatego iże synowie z oćcem jedną krwią
 są spojemi a jakoby jeden człowiek między
 3 sobą są, przeto ćwirdzimy, aby poki oćiec żyw,
 żadny syn swej pieczęci nie nosił, jedno oćcowej
 pieczęci używał.

6 **Szołtys ma na wojnę jechać**

Ustawiamy, aby każdy szołtys tako duchownych,
 jako świeckich panow podług swej
 9 mocy każdy s nami na wojnę pociągnął.

Duchowni mają jechać na wojnę

Potrzebno jest, aby każdy prawa swego używał;
 12 ale iże częstokroć duchowni w oćczyźnie
 mieszkają, praw ani ukonow krolestwa
 naszego podług ziemian a ślachty naszej
 15 nie postępując, a wszakoż krolestwa naszego
 jako jinszy ziemianie pożywiają,
 przeto ustawiamy, aby każdy duchowny, oćczyznę
 18 pod nami trzymając, podług szacunku
 jimienia na każdą wyprawę s nami pojechał,
 a gdyby nie chciał na wyprawę wojny
 21 jechać, tedy jimienia ma zstąpić swemu
 bratu albo bliźniemu przyrodzonemu. A gdyby
 tego nie chciał uczynić ani wojny postąpić,
 24 tedy to jimienie tych duchownych na
 naszą pracą przypisujemy, ktorym owszejki
 milczenie wkładamy.

27 **Wdowa i panna ma mieć rzecznika**

Iże dla krechkości panieńskiej i też
 dziewiczej obcowanie męskie ma być
 30 oddalono, aby gdy ony kogo pozową albo

je kto pozowie na niektory rok albo prawo, tedy
 chcem, aby sędzia swego podsędka albo jinszego
 3 namiestnika tej paniej i s jej sampierzem
 do jej gospody ma posłać, przed którymże to
 rzecz ma polecieć swą swemu rzecznikowi abo
 6 rządcy, abo komu się jej będzie lubieć.

O pospolnem rzeczniku

Iże gdy wszelki człowiek sam swej rzeczy
 9 drugdy nie może przewieść, przeto chcemy,
 aby każdy człowiek ktoregokoli stadła bądź
 przed sądem sobie rzecznika zrządził, cso by
 12 jego rzecz przewiodł.

O rozgodzeniu sędzi

Iże rozmajici sędzie rozmajicie ortel wydawają
 15 a rzeczy częstokroć podług swej wolej rozsądzają,
 przeto chcem, aby sędzia jeden pewny osobny a
 wybrany był w Krakowie a drugi w Sędomirzu.
 18 A gdy my w którą ziemię przerweczoną wjedziemy,
 tedy sędzia i podsędek tego powiatu na naszym
 dworze mają być ustawicznie, moc sądow
 21 i rzeczy przed nami wyznawając, a o rzeczy
 dziedzinne dalej trzech niedziel roku nie mają dać.
 Ale gdy będzie żaloba o dziedzinę, tedy sędzia abo
 24 podsędek przerweczoną żalobę przed nami ma
 wypowiedzieć, a my z rycerstwem naszego dworu
 tę istą rzecz rozgodzimy, procz byśmy byli
 27 niektorym nagabanim pilnym ogarnieni, tedy
 sześci abo przynamniej czterzem ku sędzi
 i podsędkowi polecimy, którzy taką rzecz dziedzinną
 30 podług sprawiedliwości rozgodzą.

W każdym powiecie ma być sędzia

4: *ma posłać: bł. praes. po spójniku aby.*

Ustawiamy, aby każdy wojewoda miał
 swego sędzią ułożonego, to jest krakowski
 3 jednego a sędzią drugiego i też starosty
 mogą mieć każdy swego sędzią.

O godzinie siedzenia

6 Pirwej ten był obyczaj, iż ani godziny,
 ani czasu trzymano przy sądziech, a częstokroć
 ci, którzy mieli coś sprawić w sądzie,
 9 aliz po obiedziech obżarwszy się a opiwszy się
 przychodzili, którzy częstokroć stolec sądowy
 nagabali a sprawiedliwość owszejki zatracali.
 12 Przeto aby czas i godzina sądom była
 sprawiedliwa, ustawiamy, aby odtychmiast
 sędzie każde sądy abo roki sądzili, począwszy
 15 ode zarania aż do dziewiątej godziny, to jest do
 południa, a gdyby tego dnia wszystkich rzeczy
 nie dokonali, tedy kromie uciążenia stron
 18 justrzejszego dnia do tejże godziny mają
 pozywane rozprawić.

O rozgodzeniu rzeczy w sądziech

21 ⟨A⟩by łączniej rzeczy w sądziech odprawiali,
 chcemy, aby sędzie nie wążąc sobie person
 bogatego abo ubogiego, ale podług urzędu
 24 pozywających, to jest sąpierz z jiśćcem
 wezwawszy wysłuchali a wysłuchawszy rozprawili,
 ale urząd pozywających pisarz pod straceniem
 27 swego urzędu ma powieść, nijednemu
 krotko nie czyniąc, ktoreż to podług
 pozewnych listow wożny głosem mianować
 30 ma przyzywa⟨ją⟩c, tako iż kto pirwej pozwał,
 tego pirwej odprawić, a tako aż do ostatku

3 rzeczy. Paknięli strona kromia przyczyny, którą
 by się mogła wyprawić, ku sądu nie stała a
 3 przez woźnego trzykroć zawołana nie stała
 ani przez się, ani przez posła, tedy jiścowi
 każą odstąpić a drugie rzeczy pilne rozprawiać
 6 aż do końca. Paknięli ona strona trzykroć
 zawołana przez woźnego przy dziewiątej
 godzinie się nie ukaże sędziom a gdyby sędzia
 9 chciał od stolca wstać, lepak trzykroć ma
 być wezwan; gdykole nie stanie, tedy ma
 być zdan, w czem będzie pożałowan.

12 **O nieczczeniu sądu**

Gdyby niekto ku mieścicu, gdzież to sędzie
 siedliby ku sądzeniu, kromie odpuszczenia
 15 wstąpił albo potrzebizny nie miał, to jest ku
 proszeniu lista pozewnego, a to uczynił swą
 śmiałością albo ufalnością, ten kromie wszego
 18 odpuszczenia przepadnie winę rzeczoną piętnadzieścia.

Gdzie kto ma sędzić

Sędzie mając sądy położone, wzięliby sobie
 21 w obyczaj mieśca jarcy gdzie ku sądzeniu
 wybierać, a to strony uciążając, przeto
 aby każdy sędzia wiedział, gdzie ma sędzić,
 24 chcemy, aby pan krakowski w trzech miastoch,
 to jest w Krakowie, w Andrzejowie, w
 Wiślicy sądził. Paknięli to jinaczej uczyni
 27 a będzie sędzić po jinszym miastom, tedy od
 niego może być odezwano jako nie-od-prawego
 sędziej. To iste ustawiamy o panie sędomirskim.

30 **Służebnik tako ma pozywać**

20: *wzięliby*: niejasna forma *condit*.

Iże częstokroć przez pozewne listy bywa
 uciążenie, a to przez sędzie, przeto ustawiamy, aby
 3 słuźebnik tym obyczajem pozywał: *gdy*
 ktorego ziemianina ma pozywać, tedy do jego
 wsi jechawszy, kmiecia nijednego nie ruszając
 6 ani gabając, do wrot onego ziemianina
 przyjechawszy, swą laską ma uderzyć
 w wierzeje a jego zawołać powiedając
 9 przyczynę, ktorego sędziej przykazanim a kto
 pozywa, a ocz. A gdyby i pana, i kmiecia
 pospołu miał pozwać, tedy tymże obyczajem
 12 laską w wrota każdego kmiecia uderzywszy,
 ma pozwać.

O pozwoch, kogo ma pozwać

15 Ale iże częstokroć nienawiści dla ziemianie
 wzięli w obyczaj abo dla nakładu straw,
 gdy pozywają pana niektorej wsi, tedy kromie
 18 winy i kmiecie pozywają, przeto chcemy,
 iż gdy który ziemianin takie uciążenie
 uczyni a niewinnie kmiecia będzie pozywał,
 21 ten przypadnie winę rzeczoną piętnadzieścia;
 ale gdyby kmiecie byli winni, tedy ma każdego
 pozwać osobno, do wrot jego jechawszy
 24 a laską uderzywszy, przyczynę ma powiedzieć.

Sampierca przedni ma położyć żalobę wszytkę na liście pozewnem

27 Przydawa się częstokroć, iże dworzanie
 naszego dworu albo jinszy ktorzykole
 przed nas albo przed sędzią naszego pozywając,
 30 chytrze a rozmajite żaloby wymyślają dla
 uciążenia strony a potępienia, przeto my

chcąc pomoc obiema stronoma ustawiamy, aby
 odtychmiast ci, które pozwą przed nas albo przed
 3 naszego sędzią, dobre a długie imieli rozmyślenie
 na odpowiadanie przed sądem, aby takimi chytrściami
 albo chytrzymi żalobami nie byli przechytrzeni.
 6 Przeto chcemy, aby sąpierca albo porca
 przedni żalobę wszytkę położył na liście pozwennem,
 tako iż nie będzie potem nics przyłożono ku żalobie.
 9 Tako też gdyby kto był pozwan o dziedzinę albo
 o wielką summę pieniędzy, to jest o czterdzieści
 grzywien, temu ma być dan pospolity rok przez
 12 sędzią i trzy niedziele, ale jestli o mały dług albo o słowa,
 tedy nazajutrz rok jemu ma być dan.

Służebnik ma pozwać z wolą sędziej

15 Częstokroć przed nas skarga przynaszana, jako
 służebnicy albo woźni jeżdżąc po ziemiach krolestwa
 naszego ubogą ślachtę i też duchownych
 18 wsi nauczyli się łupić, a to kromia żadnej winy
 i kromia wolej naszych urzędnikow albo sędzi
 składają na nie pozwy a dawając jim roki; przeto
 21 ubostwo ubawszy się groz jich pieniędzmi gotowymi
 przeprasają. Dla której chytrści chcem,
 aby odtychmiast nasze ubostwo nie zdradzono, ale
 24 który jedno to służebnik uczyni, tedy jemu lice
 ma być przeżżono a jimienie wszytko na nas
 ma być wzięto. Też też winę przepadnie, gdyby
 27 kogo pozwał kromie przykazania naszego sędziej.

Panowie nie mają przychodzić przed sąd z bronną ręką

30 Dla przyrodzonych albo przyjaciół, albo sług niektorzy
 przed sąd nauczyli się silną mocą przychodzić
 a tu grozami w sądzie częstokroć wicięstwo otrzymują,
 33 ubostwo potępiając. Przeto,

12: *i trzy niedziele:* niejasne, łac.: *communis terminus, scilicet trium septimanarum*, Sul 27: *pospolity rok, to jest trzech niedziel.*

aby się tacy wściągęli, chcem, aczby to który uczynił,
 3 pokupi winę ku stołu naszemu kromia wszego
 odpuszczenia, która rzeczona piętnadzieścia.

Złośnik podług zasługi ma cirpieć

Przydawa się częstokroć, iż gdy niektorzy
 6 bywają pozwani przed naszą obliczność o
 niektóre winy, to jest o gwałt albo złodziejstwo,
 wzięli sobie obyczaj, iż to nie swą wolą, ale
 9 przykazaniem swych panów albo starszych czynią,
 którąż to wymową od złości i od śmierci częstokroć
 byli wyzwoleni, csożesmy uznali, iż to
 12 było przeciwko sprawiedliwości bożej. Przeto
 bojaźń Boga mając przeciw temu, ustawiamy,
 iż gdyby ktorego złośnika przed nas albo naszego
 15 urzędnika pozwano a dokonano, tedy żadną
 wymową nie ma być wyprawion, jedno podług zasługi
 ma ucirpieć i też ma odpowiadać, wymowy
 18 nijednej swym panem nie mając. Aczby też
 na to ukazowali przywileje albo które twardości
 nasze albo naszego namiestnika, my dla rozmnożenia
 21 złości między takimi takie to listy odwoławamy
 i każemy je za nics mieć. A gdyby kto
 o dziedzinę albo jinsze rzeczy przed nas był pozwany,
 24 a ten to stać by nie chciał ani dbał, tedy w czemkole
 będzie pożałowan, ma być zdan a i skazan potępiony.

Żadny kromie powodu nie ma być pozwan

Naszy urzędnic(y) albo jich namiestnicy, albo
 27 przyrodzeni, albo służy jich wzięli to w obyczaj, z
 gniewu chcąc strawy a roboty nad którąkole personą
 30 uciężyc albo chytrością na nich niektóre
 pieniądze albo jinsze które dary wziąć, na ty iste
 pozwy dziwne a rozmažite wynajdują. Przeto

3 chcem, aby taki, cso go pozowie kromie powoda, ten
 przepadnie winę rzeczoną piętnadzieścia temu, kogo
 6 tako pozowie. Przykazujem też sędziam i podsędkom,
 aby odtychmiast kromie powodu nie wydawali
 pozwow, na ktorem pozwie ma być też przyczyna,
 6 ocz ma być pozew.

Gdy odpierają kim, iż był w dalekich stronach

9 Gdy niekto o dziedzinę byłby pozwan, a odporca
 częstokroć chytrnością przed sądem tako odpira,
 iż Piotr abo Jan w jinszych stronach, a to przeto, aby
 włosnemu dziedzicowi dziedzinę odcisnął, a ten ku
 12 dziedzinie, ktory tako odpira, mowi, aby nics nie
 miał, a tako o tę istą dziedzinę nie chce odpowiadać,
 przeto chcem, aby gdy Piotr abo Jan mocą sędziej
 15 na dziedzinie, o którą się <rzecz> dzieje, abo w parochiji,
 ku ktorej ta dziedzina przysłucha, będzie trzemi razmi
 przez woźnego jawno wywołając ku odpowiedzeniu
 18 przypożwan, dając jemu pewny rok i mieście.
 A gdy nie stanie ku odpiraniu, tedy sędzia
 podług żaloby powoda ma skazać, a tego niestałego zdać.

21 O dzieckowaniu dwu wołu

Dowiedzielismy się, kako gdy niektory ziemianin
 o nieposłuszeństwo zdan będzie na dzieckowanie,
 24 tedy gdzie by miano wziąć sześć wołow, tu wezmą
 trzydzieści abo czterdzieści, a niżli je przywiodą tam,
 gdzie by z prawem mieli stać, tym je miedzy sobą
 27 rozerwą. Przeto ustawiamy, aby o pirwe nieposłuszeństwo
 służebnik se dwiema pachółkoma sędziej
 ma jechać do wsi tego ziemianina a tamo jestli
 30 sam zdan w winie, mają mu wziąć dwa woły,
 a sąli też zdani kmiecie, tedy kmieciowi po jednemu

5–6: *na ktorem... pozew*: niejasny dod., łac. i Sul 29 brak. — 15: *rzecz*: uzupełnienie wg Sul 29: *o którą się rzecz wodzi*, łac.: *pro qua eadem quaestio movetur*. — 27–29: *aby... ma jechać*: bł. praes. po spójniku *aby*.

wołu. To też o wtore sądne nieposłuszeństwa uczynić
 przekazujem dwu wołu, a na kmieciu po jednym, ale
 3 o trzecie acz przepadnie, tedy to, ocz będzie pozwan,
 ma stracić, ktorego sędzia ma osędzić. Tego też
 nie opuszczamy, aby ty woły tako wzięte, kromie wszego
 6 obrażenia karmiąc, lecie chowany dwie niedzieli,
 a zimie tydzień, a po tych dniach nie wyprawieni,
 kromie ktorej winy nam abo naszemu sędzi
 9 mają być przysądzeni. To też chcemy, gdy służebnik
 przy dzieckowaniu niektorego ziemianina z pacholki
 sędziej gwałtem we wsi abo przede wsią,
 12 abo w granicach, abo za granicami, albo jego
 kmieciow byłby odbit, tedy taki ziemianin
 nam abo naszemu sędzi przepadnie winę
 15 piętnadzieścia a zakład temu, komu przysądzon był
 sądownie, z drugą winą też piętnadzieścia ma
 dać. Paknieliby wespół zakładu tako skazanego
 18 i win tako przepadłych nie postąpił a za nie
 nie chciał dosyć uczynić, a snad dla mocy
 jego sędzia nie śmiałby go dzieckować, tedy
 21 tako czyniąc, przepadnie nam winę rzeczoną
 siedmnadzieściąt.

O winę, ktora rzeczona siedmnadzieściąt

24 Ale iże wina rzeczona siedmnadzieściąt nikomu
 nie ma być skazana, jedno naszemu stołu,
 przeto chcem, aby wiedziano, gdzie abo ocz ma być
 27 skazana: napirwej, komu dadzą winę o pożostwo,
 a nie mogłby się wyprawić; drugie, komu
 dadzą winę o gwałt abo o rozboj na dobrowolnej
 30 drodze, a nie może się oczyścić; trzecie,
 gdy kto nie czcząc sądu naszego przed sądem miecza
 abo korda dobyłby; czwarte, gdy [kto] kogo
 33 sądownie o ktorą rzecz zdadzą i skażą dosyć uczynić,
 a ten to wżgardzi dosyć uczynić ani rękojm

12: *albo jego kmieciow:* chyba bł. szyk.

postawiwszy ku dosyćuczynieniu wspornie od sądu
 odyjdzie. Ci wszycy tako czyniący tą winą mają
 3 być potępieni.

O dzieckowaniu ziemian

Ale *(iže)* ubostwo częstokroć nacisk i szkody niemałe
 6 cirpią, przeto *iže* nie podług sprawiedliwości,
 ale więcej wspyry swą moc ukazując ku dzieckowaniu
 jako na wojnę jadą, na to nie mając
 9 przyzwolenia od sędziej, ni przeparwszy żadną winą
 ziemianina albo jego kmiecia, drapi(e)stwo czyniąc,
 przeto chcemy, aby sędzia abo podsędek ku dzieckowaniu
 12 nie więcej posłał, jedno dwu pachółku z służebnikiem.
 Sędzia też nie ma kazać dzieckować nikogo
 przez winy abo *(przez przyczyny)* aliz sądownie będzie zdan na dzieckowanie.
 15 Paknięli to który sędzia jinaczej uczyni, mocą
 albo śmiałością swą kazać kogo przez winy dzieckować,
 a to dla swego pożytku, tedy sędzia temu, kogo tako
 18 dzieckowano, bydło abo jinsze rzeczy tako wzięte albo
 jego kmieciom, aczby też byli dzieckowani, powiadającym
 a skarżącym, iż niesprawiedliwie dzieckowani,
 21 kromie szkody i obrażenia ma wrocić a dać na rękojmie,
 rok pewny jim położywszy na sprawę abo dokonanie
 swej niewinności. Paknięli dokonają swej
 24 niewinności, tedy sędzia albo podsędek za każdą personę
 albo kmiecia tako dzieckowane panowi tych kmieci
 pokupi abo przepadnie winy rzeczzone pięćnadzieścia.

27 Powod ma pozwać sąpierce

Powod ma pozwać sąpierce a gdy na roku sąpierz
 stanie, a powod nie stanie, tedy sąpierca ma
 30 być wyzwolon od rzeczy przez powoda pozwanie. Aczby
 też sąpierca nie stał sam abo przez posła, tedy dla
 nieposłuszeństwa ma być zdan w winie dwu wołu.

33 O zastawie dziedziny patrz

5: *iže*: uzupełnienie wg Sul 31: *iže*. — **14:** *przez przyczyny*: uzupełnienie wg Sul 31: *(przez winy alibo)*
przez przyczyny.

Rychła rzecz w niektórych sztukach jest potrzebna
 abo też niepotrzebna, a wszakoż przy sądziech a
 3 rozgodzeniu rzeczy rychłość nie ma być dzierzana.
 Przeto chcem, gdyby niekto był pozwan pirwe,
 wtore, trzecie ku odpowiadaniu na żalobę powoda,
 6 a ten to nie stanie, tegdy dla jego nieposłuszeństwa
 na trzecim roku ma być zdan, a powodowi
 ma być przysądzona włostna dzierzawa i ma
 9 być dano jemu w dziedzinę wwiązanie a
 sampierca już ma odstąpić i stracić owszejki
 przez przysądzenia naszego sędziej. Aczliby była
 12 żaloba o dług abo o zastawę, a pozwan pirwe,
 wtore i trzecie, a ten to by zamieszkał abo
 stać nie chciał ku wyprawieniu zastawy, tedy
 15 sędzia ma przysędzić wszystko, cso jest zastawiono
 powodowi, i dać wwiązanie. Aczliby zastawa
 nie stała za ty pieniądze, w których by była zastawiona,
 18 a powod abo czyje były pieniądze, nie uczynił żadnej
 wymowy, jedno proście zastawę przyjął w
 pieniądzoach, tedy ma mieć dosyć na tej zastawie.
 21 Ale ocz sobie wymowi którą przyczynę przy
 zastawie małego abo wielkiego jimienia, tedy
 ma-li zastawę w mieściech w pieniądzoach, tedy
 24 jemu sędzia przysądzi pieniądze dopełnić.
 Aczliby też zastawa ⟨stała⟩ więcej niżli ty pieniądze,
 w których zastawiona, tedy ostatek
 27 ma wrocić temu, czyja była pirwej.

O doświadczeniu gwałtu

Przeto aby potwarz drogi nie miała, chcemy,
 30 aby ktoregokoli stadła nieporuszony
 swej czci człowiek o kakikoli gwałt przed

25: *stała*: uzupełnienie wg sensu, por. w. 17.

sąd byłby pozwan, tedy nań dobrym świadectwem
 ma być dokonan. Paknięli to nie będzie, tedy włosną
 3 ręką przysięgwszy sam odbędzie. Gdyby
 niektorzy byli w jednym powiecie abo pod jedną
 parochiją a jeden drugiego chciałby o złodziejstwo
 6 niekorych rzeczy wyzwać przed sąd, to ma uczynić,
 niżli rok minie. Paknięli to uczyni po roce
 jedne(m) a żalobę nań o złodziejstwo chce wznowić,
 9 tedy to, cso będzie nań mowić, świadectwem ma nań dokonać.

Gdyby mieszczanin dał sukno na borg abo pożyczył przez zapisu

12 Już chcąc koniec uczynić prawom, ustawiamy,
 iż gdyby niekory mieszczanin ziemianinowi
 dał sukno na borg abo jinszą którą kupią abo
 15 pożyczył kromia zapisu, na ktorem to jawno
 stałby dług, tedy mieszczanin świadki ma dokonać
 swego długu na ziemianinie. Aczby świadkow
 18 nie miał, tedy jego ziemianin włosną
 ręką odbędzie przysięgwszy.

O doświadczeniu swej ślachtetności

21 Rodzaj ślachecki od rodzicow pochodzi a
 synowie od nich porodzeni jim(i) też doświadcza ją
 się być ślachtetnego rodzaju. Przeto aczby
 24 się niekto mienił być rodu ślachtetnego
 a jinszy by temu nie wierzył, tedy ma doświadczyć
 sześciami mężow swego rodzaju, którzy tako
 27 mają wyznać przysięgwszy, iż ten jest brat
 nasz i jest z pokolenia oćcow naszych.

O doświadczeniu ran

30 Jest przyszło przed nas, kako Piotr ścigając
 Jana jest ji uranił barzo na ulicy, tedy

Jan Piotra pozwał przed sąd żalując nań, iże jį
 uranił. Jan rzekł, iże ja jeśm jį uranił, ale z jego
 3 początkiem, bo on mnie pirwej uranił a na
 to ja mam świadki. Przeto my Janowi przysądzilismy
 doświadczyć na Piotra, przeto iże jį poścignął
 6 na ulicy i jest jį ranił, bo Piotr nie
 odejmował swego żywota, ale się mścił swej krzywdy.

O złodziejstwie pczół

9 Piotr żałował na Jana przed sądem, kako pczoly
 abo dzienia jego nocną rzeczą kradnie
 wzięwszy, do swego domu doniosł, chcąc nań
 12 doświadczyć, ale Jan zaprzął rzeczy złodziejstwa
 rzekąc: Ja swoj miód jawno do swego domu
 przyniosł. Tedysmy Piotra pytali: Byłliby kto,
 15 cso by widział, gdy Jan wzięwszy miód twój,
 niosł do swego domu. Tedy Piotr nie mając
 świadkow rzekł, iż świadkowie są zmarli, nie mam
 18 kim doświadczyć. Tedy my ustawiwszy
 przysądzilismy Janowi włosną ręką przysięgwszy
 odyć, a to tako, aczby Jan nie był pirwej
 21 poruszon we czci.

O doświadczeniu świadkow na służebnika

Piotr żałował na Jana, iż jemu zadał
 24 cztery rany. Tedy Jan pozwał, iż to uczynił
 przeto, iże Piotr mocą najechawszy w dom
 jego, macierz abo siostrę, abo żonę, abo dziewczkę
 27 uranił, którą ranę, aczkoli służebnik
 obeźrzał, a wszakoż jinszymi świadki
 jego chciał dokonać. Ale gdy sędzia służebnika
 30 pytał, jestli widział tę ranę, który to
 zaprzął się jej widzieć, ale iże po zaprzeniu
 służebnika przez zamieszkania Jan dokonał

świadki, ktorými się zawiodł, postawił, ktorzy
 poznali, iż ranę tę istą obeźrzel, przeto my zeznawszy
 3 Janowj świadki, skazalismy i ustawili przypuszcć.

O doświadczeniu ran

Piotr na Jana żalował, iż ji uranił, a Jan też
 6 mowił, iż ji Piotr uranił, a na to się zawiodł
 świadectwem. Tedy my na tem rozgodzili tako,
 jestli we swadzie Piotr Jana uranił, tedy Janowo
 9 świadectwo ma być przypuszczono, ale gdyby
 kromie swady abo zatargnienia Jan Piotra
 uranił, tedy podług obyczaja Piotr swe
 12 rany ma poprząsić.

Kłęty też może świadczyć, aczby jinszego nie było

Doświadczyliśmy tego dobrze, kako dla kłątwy
 15 częstokroć wspornie niektorzy to wzięli w
 obyczaj świadectwo odrzucać, ktorým odrzucenim
 czynią silne uciśnienie prawdzie. Przeto
 18 o takie odrzucenie tako ustawiamy: kiedy
 kto by świadectwo wiodł, a temu by to odrzucano
 świadectwo kłątwą, tedy ten, komu się
 21 to zstanie, kromie obrażenia swej rzeczy może
 jinsze świadki wieść, acz je ma. Paknięli
 nie może mieć jinszych świadkow, jedno cso
 24 są abo będą w kłątwie, tedy chcemy, aby
 ten, od kogo kłątwa wydana będzie, pod dobrym
 rękojemstwem abo pod przysięgą dosyćuczynienia
 27 <był upomienion a proszon, iżby> tym to kłętym rozgrzeszenie
 dano tegodla, aczby ci iści świadkowie świadectwa
 dokonali, aby takim przeciwiem prawda nie
 30 zaginęła. Aczby już takim ludziem kłętym

27: *był upomienion a proszon, iżby:* uzupełnienie wg Sul 35.

rozgrzeszenia nie chciano dać, a to tako, iżby to było
 jawno, gdyby prosili rozgrzeszenia, gdyż to
 3 mamy z nauki bożej, kto się ukorzy, już jest rozgrzeszon,
 ale to podług Boga, ale nie ustawy cyrekwie
 świętej, tedy chcemy, aby kromie urażenia rzeczy,
 6 to jest kauzy, sędzia świadectwo przyjąć przysądził
 a to świadectwo ⟨ma⟩ moc mieć na wieki.

Przyjaciele mogą świadczyć

9 Kunrat d⟨om⟩u pozyskował na Domieniku a
 na to wiodł sześć świadkow podług skazania
 sędziej, między którymi świadki był Piotr
 12 Kunratow przyrodzony. Tego Piotra Domienik
 zamieszkał odwołać, gdy jinsze świadki mianowano
 przed sądem podług obyczaja tym, iż jest przyrodzony
 15 krwią Kunratowi, a potem, gdy świadkowie
 przysięg[d]li, Domienik Piotrowo świadectwo
 chciał odwołać, przeto iż jest przyrodzony
 18 Kunratowi. Przeto my uznawszy, iż [jest]
 przyrodzoni między przyjacielmi częstokroć rzeczy
 jedną i układają rychlej niż niepili, w tej rzeczy
 21 Piotra na świadectwo ustawilimy przypuścić.

Dawność trzech lat i trzech ⟨miesiący⟩

Gdyż dawność w prawiech dla leniństwa jest
 24 ustawiona, przeto ustawiamy, aby ktokoli
 by mnił w ktorej dziedzinie nieco mieć
 podług prawa, którą to jinszy trzymają od trzech
 27 lat i trzech miesięcy kromie wszego nagabania
 z pokojem, aczkoli jego dziedzina sprawnie
 nie byłaby, a ow, który by był bliższy ku
 30 dziedzinie, w tem czasie, to jest trzech lat
 i trzech miesięcy, milczy a rzeczy nie pocznie, tedy

7: *ma*: uzupełnienie wg sensu. — **22:** *miesiący*: uzupełnienie na podstawie w. 27 i 31.

ustawiamy, iż ma już milczeć a dziedzinę stracić.
 A gdy niekto w zastawie dziedzinę którą zastawi,
 3 ustawiamy, aby ten, który zastawi, abo jego przyrodzony
 przynajmniej jedną w rok przed naszym sędzią, acz
 6 ji może mieć, abo w parochiji tej dziedziny, abo na
 wiecoch, abo na poroczkach uświadczył, iż ta dziedzina
 w tylko pieniądzech jest zastawiona, tedy
 9 tako czyniąc ten, czyja dziedzina, abo jego przyrodzeni,
 ma moc za trzydzieści lat swą dziedzinę wykupić
 i wyzwolić. Paknięli tego nie uczyni na każdy rok
 aż do pięćnaście lat, tedy wszystko straci a ma
 12 milczeć. Ale pani męża mająca, mni mając się
 mieć prawo ku niektorej dziedzinie abo dla wiana,
 abo kakole jinaczej, dawność ma mieć
 15 do dziesięci lat. Paknięli w tych leciech zamilczy
 a nie poruszy rzeczy, tedy od swego prawa odpadnie.
 Ale gdy taka pani będzie wdowa, mając
 18 moc ku niektorej dziedzinie, którymkole obyczajem
 ma mieć dawność za sześć lat. Zamilczyli tym
 obyczajem jako i pirwej, od swego prawa odpadnie.
 21 A ty dawności mają być trzymany, gdy
 ziemia jest w pokoju, bo czasu trwog abo
 zamieszania o tem na roztropność sędzi to spuszczamy.
 24 Ale jęciec żadnej dawności nie ma mieć.

O dawności dwu lat

Jan żałował na Piotra, iż na jego dziedzinie
 27 przyszedwszy jest płot wyłamał i wszystkie
 użytki pobrał. Tedy Piotr odpowiedział, iż
 Jan w tej istej dziedzinie se mną we dnie i w nocy
 30 aż do dwu lat mieszkał milcząc o ty iste płoty
 a mnie nie jest nigdy nagabał nijednym słowem
 ani rzeczą, przeto my seżrzawszy leniństwo
 33 Janowo przysądzilimy Piotrowi odyć
 dawnością dwu lat o taką rzecz.

Dawność o pieniądze żony

Franczek siostrzenicę Łucyją sirotę w młodych
 3 leciech i z jimieniem swym jako sto grzywien na swą
 opiekę przyjął. Potem gdy jeszcze jej lata nie były
 wyszły, jest ją dał za mąż telko se dwiemadziestoma
 6 grzywien. Tedy Łucyja mieszkawszwy s mężem
 cztery lata, a po czterech leciech Franczka uja
 swego o ostatek pieniędzy nagaba i pozowie. Ale
 9 Franczek jej spytał, kako dawno szła za mąż, która
 odpowiedziała, już cztery lata, a w tych leciech
 Franczek nigdy nie był nagaban o ty pieniądze.
 12 Przeto my ustawilismy, iż gdyż Łucyja z swoim mężem
 mieszkała [z swym mężem] trzy lata i trzy miesiące
 a Franczka w tych leciech nie gabała ani
 15 pozywała, aczkole jej jeszcze lata nie były wyszły,
 ma milczeć, a Franczkowi tym obyczajem dawność
 trzech lat i trzech miesięcy przysądzilismy.

O dawności dziedziny

Franczek przedał Janowi dziedzinę za sto grzywien
 a Jan natychmiast jemu zapłacił pięćdziesiąt
 21 grzywien, a drugie pieniądze ślubił jemu zapłacić
 na pewne roki. Potem Jan nie dopłaciwszy
 ostatek pieniędzy za dziedzinę Franczkowi,
 24 dzierzał z pokojem dziedzinę za cztery lata,
 potem na końcu czwartego lata Jan kładł ostatek
 pieniędzy Franczkowi. Tedy Franczek, gdyż
 27 mu się tako długo zapłata nie zstała konieczna,
 chciał targ wrzucić. Tedy my, chcąc
 pokoj mieć między ziemiany, przysądzilismy
 30 Franczkowi wieczne milczenie dla dawności, a
 Janowi dziedzinę trzymać pieniędzy dopłaciwszy.

O pożyczeniu pszenice

33 De poena piętnaście maior defert quattuor grossos,
 minor duos grossos.

13: z *swym mężem*: zb. powtórzone z w. 12.

Franczek pożyczył Piotrowi trzydzieści kłód
 pszenice, a gdyż to częstokroć upominał Franczek,
 3 aby mu wrocił, tedy Piotr nie chciał mu
 wrocić, a gdyż ji pozwał, Piotr pytał Franczka,
 kako dawno jest, jako mu pożyczył. Który
 6 rzekł: trzy lata. Tedy my Franczkowi przykazalismy
 wieczne milczenie dla tego długiego czasu.

O przysiędze, ktora trzynacie jest *(ręczona)*

9 Aczkole płat rzeczony trzynaście, który podług
 obyczaja sędzia brał, już był zaginął, a
 wszakoż potem wynaleźli pod jinszym mianowaniem,
 12 słowie piętnaście, którymże to ubostwo
 udęczają, przeto ustawiamy, aby o rzeczy
 dziedzinne abo niedziedzinne, abo rzeczy wielkie
 15 sędzia miasto płatu rzeczonego piętnaście wziął
 cztyrzy g(r)osze, a o mniejsze rzeczy dwa grosza ma wziąć.

Pirwsze zdanie w swej mocy ma stać

18 Gdyż rzeczy umarłe trudno wzbudzić, jako
 minęłe na wstecz obrocić, a wszakoż są
 niektorzy, cso rzeczy przeszłe i też sądem osądzone
 21 niekakimi wymysły nauczyli się wzdzirać, a to w tem,
 gdy niekora bracia abo brat z siostrą oćczyzną
 będą oddzieleni, k czemuż to działowi przed sądem
 24 brat abo siostra przyjmą skazanie, a potem
 drugi abo jinszy brat przyszedwszy przed sędzią
 ono skazanie odwoława, dokonawając abo
 27 chcąc dokonać, iżby przy tem skazaniu nie był,
 chcąc, aby to skazanie wypisano abo zagaszono,
 a k temu naszymy sędzie częstokroć się skłaniają,
 30 a rzeczy skazane wygasaly. Przeto my chcąc
 pewniejszy koniec tym rzeczam ustawić, układamy,
 aby gdy bracia abo siostra z bratem oćczyzną
 33 będą oddzieleni a k temu przyzwolą abo

8: *ręczona*: uzupełnienie na podstawie w. 9.

jeden z nich przyzwoli, tedy drugi potem nie może
 wrzucić, ale ma trzymać tako jako drudzy,
 3 wyjąwszy o część, czso by nań przysłuszała, o tę
 może mówić. Aczliby bracia abo brat z siostrą
 w oóczynie nie byli rozdzieleni a tako aczby mieli
 6 lata roztropności, tedy ustawiamy, aby w tej
 dziedzinie, ktora by była nagabana, abo gdzie
 jindzie przez woźnego listem pozewnym dano
 9 jawny rok, na ktorem tako ma stać, acz kto ma
 mówić cso k tej dziedzinie, abo iżby była jego,
 abo ktore prawo w niej ma, aby stanął tego
 12 dnia tu abo tu na roku ukazanem ⟨a⟩ praw⟨a⟩ swa
 ukazał abo położył. Paknięli tako pozwany
 na te⟨m⟩ istem pirwem roku nie stanie, ustawiamy,
 15 aby sędzia tym rokiem dziedzinę skazał stojącemu
 na roku pirwszem. Gdykole by potem chciał
 niestojący na roku pirwszym zdanie sądowe
 18 odnawiać abo wzdzirać, tedy jemu ma być
 włożono wieczne milczenie, a rzecz sądem zdana
 w swej mocy ma stać.

21 **O koniu ukradzionem**

Nagot kmieć żałował na swe sąsiady, tako iż
 gdyż mi nocną rzeczą koń jest ukradzion
 24 we wsi między sąsiady, natychmiast z pilnością
 jeśm pobudził sąsiady prosząc jich, aby mi
 pomogli w śladu złodzieja pogonić. Tedy oni
 27 wzgardzili a pomocy dać nie chcieli, a w tem mnie
 koń jest zginął. Zatym my w tej rzeczy wszystkim
 sąsiadom konia Nagotowi skazalismy zapłacić.

30 **O ucięciu palcow**

Piotr na Jana żałował, kako jemu w ręce
 jego swym mieczem trzy palce uciał, czegoż
 33 to Jan zaprzął. Ale iże Piotr po roce minęł
 za swe palce dosyćuczynienia pożądał,

12: uzupełnienie *a* wg Sul 39: *aby... stał ku ukazaniu a bronienu*. — **15:** *tym rokiem*: niejasne.

tedy my Piotrowi skazalismy samotrzeciu Jana o swe palce poprząsąc.

- 3 **Gdy sędzi nie nagani, skazanie jego ma moc**
 Piotr postawił się naprzeciw Janowi sędzi
 o rzecz, którą przed nim miał abo czynił, ale zdanie
 6 Janowo aczkole wspirając się przal a sędziej
 nie naganil, tedy my rzecz abo skazanie Janowo
 sędziej ustawilismy moc miec a na Piotra winę
 9 podług skazania sędziej.

Pirwsze skazanie sędziej ma miec moc

- Falko pozwał Indrzychu o dziedzinę, ale Indrzych
 12 zawiodł się dawnością, czegoż to podług prawa
 dokonał. Tedy sędzia Falkowi przysądził dawność
 przyjąc a o dziedzinę wieczne milczenie miec. Potem
 15 przyszedwszy Mikołaj brat młodszy Falkow i chciał
 tę rzecz wzruszyć a o nią czynić, tedy my skazalismy
 Mikołaja brata Falkowa w tej rzeczy nie słuchać
 18 a pirwsze skazanie sędziej moc miec.

O młynarzu pospolitem między bracią

- Franczek, Falko, Indrzych trze bracia mając jednego
 21 młynarza, tedy Indrzych o niektore winy młynarza
 przed sędzią podług prawa pokonał. Potem
 Falko młodszy brat przyszedwszy żalował na Indrzychu,
 24 iżby jego młynarza sądził i zdał. Tedy my
 użrzwasy roztargnienie przysądzilismy Indrzychowi,
 iż podług prawa uczynił.

O puścinnie kmiecskiej

- Niezgodny obyczaj wzięli między sobą ziemianie,
 iże gdy ktory kmieć umrze nie mając dzieci
 30 ani ktorego przyrodzonego, puścinę, jego dobra k
 sobie przyjmują. Ustawiamy, aby z jimienia tako
 umarłego, jest-li takie jimienie, kielich za półtory
 33 grzywny do cyrekwie, do ktorej przysłuchał, sprawiono,

5–7: zdanie... *nie naganil*: niezbyt jasne, por. Sul 40: *niesprawiedliwe a nierownie skazanie przeciwko jemu jawno wydał, a ot tego skazania, kiedy je uczynił, tego to sędzi nie naganil.*

a ostatek przyjacielow jego bliższym dano.

O koniu zdrowem pożyczonem

- 3 <M>ikołaj żalował na Piotra, iż jemu konia pożyczyl
na drogę zdrowego, ale Piotr objechawszy
drogę, wrocil konia Mikołajowi chromego. Tedy
6 Piotr odpowiedział, <iż> podług wiary konia przyglądał
i też karmił jako swego włosnego, a nie wiem, skąd
9 konia na stawie kromie roboty chować dwie
niedzieli. Pakliby w tem czasie koń nie wyzdrowiał,
tedy o ten jisty mają między sobą przyjacielski ułożyć.

12 Gdy kmieć kmiecia zabije

- Aczkoli podług starych praw było ułożono, iż
gdy kmieć kmiecia zabił, tedy dawszy za winę
15 trzy grzywny groszy był praw. Ale iż dosyć
nie było takim ku skaraniu, przeto ustawiamy
tako: gdy kmieć kmiecia zabije, tedy panu, ktoremu
18 przysłusza, za winę trzy grzywny, a przyjacielow
zabitego sześć grzywien, paknieliby nie miał czym
płacić a byłby jęt, tedy głowa za głowę.

21 Jeden ma być powołan o mężobojstwo

- Gdy trze albo więcej byliby pomowieni o mężobojstwo,
aczkoli podług starego prawa ten, cso kogo
24 pomowil w mężobojstwie, sam poprzysiągł, a tym
i w winie, i w głowie bywali potępieni, przeto
ustawiamy, aby jednemu dano winę, abo pomowion
27 o głowę i poprzysiężon przez tego, kto nań mowi,
ale drudzy mogą być pomocnicy zabicia głów,
tako rzekąc: Ten zabił z pomocą tylko tych, a tako
30 ci mająli doskonale świadki, mają odchodzić,
a nie mogli mieć, tedy mają być przewinieni.

O śmierci niewiadomej

- 33 Gdy się komu śmierć przyda kromie przyczyny,

6: iż: uzupełnienie wg sensu.

to jest iżby się utłukł abo utonął, abo kakole
 jinaczej, tedy chcemy, aby o takiego człowieka
 3 nijedna pomowa ani żaloba była, a gdyby kto zabit
 a nie wiadano by, kto ji zabił, tedy o to dziedzina
 nie ma być obwiniona ani o to ma cso czynić,
 6 ale przyjaciele mają badać winowatego ⟨a⟩ podług
 prawa mają pozyskować.

O zabiciu ślachcica

9 Aby się od złości winą wstrzymali, ustawiamy,
 kiedy ktory ślachcica zabije, tego za głowę
 sześćdziesiąt grzywien, a od skażenia abo ucięcia
 12 ktorego członku trzydzieści grzywien, a od prostej
 rany piętnacie grzywien skazujemy.

O zabiciu macierze

15 Wawrzyniec żałuje na Marcina, iże jemu
 macierz zabił, ale Marcin w odpowiedzi
 Wawrzyńcowi przyganił rzekąc, iżby nie był od
 18 dobrej macierze porodzony, chcąc ji od rzeczy
 odeprzeć. Ale my przy takim członku i temu rownem
 skazalismy głowę zapłacić.

O zbiegłem ślachcicu

Niektorzy swą szalonością abo rozpuszczeniem
 jimienie swe, ktore by na długi czas mogli
 24 rozmnażać a jego se czią pożywać, krotkim czasem
 strawiwszy, od swego jimienia zbieżawszy,
 po stronam zbijają ubostwo tępiąc. Przeto
 27 chcem, aby tacy acz nie mocą, ale winą by byli
 skarani zbiegowie od swego jimienia, a po stronam
 zbijając to jimienie, od ktorego odbiegają,
 30 naszemu stołu przez wszego odmowienia przysądzono.
 Aczby tacy naszą miłość prz znaleźli a
 jimienie odzierzeli, a wszakoż chcem, aby miedzy
 33 ślachtą rownej czci nie mieli.

6: a: uzupełnienie wg sensu.

O płacie służebnikowem

Podług starego obyczaja było, iż gdy służebnicy
 3 ku niykotremu zabitemu na polu abo na drodze
 byli przywołani, prawem swym rzeczonym, krwawne
 odzienie, w ktorem zabity był, sobie brali. Ale
 6 się to nam nie widziało za prawo, bo nikt dwiema
 ranoma ma być udęczone, przeto odtychmiast
 zakazujem, aby służebnicy tako wzięci ku
 9 oglądaniu zabitego nie czynili żadnych łupow, ale
 za robotę swą grosze mają wziąć od tego, kto
 je wzwowie, tako długo, aż mężobojstwo będzie
 12 świadecztwem dokonano.

O spasienu zboża

Aby nikt swemu bliźniemu szkody nie czynił, *(ustawiamy)*,
 15 gdyby niekto popasł osianie jinszemu koniem abo
 jinszym dobytkiem, chcem, aby szkodę temu, czyje
 zboże jest, zapłacił, a od każdego bydłęcia
 18 dzieckiego dał trzy pieniądze. A gdykoli kto zajmie
(bydlę) na swem zbożu, tedy słusznie pod świadecztwem
 może je chować przez noc, paknieliby rano nie
 21 było wyprawiono, tedy ma je dać ku dworu, ku
 ktoremu przysłucha.

Gdzie komu dadzą winę, tu ma słuchać

24 Gdy kto będąc powod niekomu da winę w
 niemieckiem prawie a będzie nań żałował, tedy
 winowaty tam ma powoda słuchać aż do skonania.
 27 Paknięli winowaty uczyniwszy dosyć po
 tem prawie powoda chciał nagabać, tedy
 powod wyjmie się do swego prawa i sędziej,
 30 ktorego z prawem ma słuchać.

Pożeżca ma być spalon

33 Prawo cesarskie nas naucza, iż pożeżca ogniem
 ma zginać. Przeto chcemy, gdyby niekto

14: *ustawiamy*: uzupełnienie wg Sul 39. — **19:** *bydlę*: uzupełnienie wg w. 17.

tako nalezion, aczby do kościoła abo do klasztoru niekako
 uciekl, tedy przez poruszenia świętości ma być złostnik
 3 wzięt a podług prawa osądzon. Ale iże tacy
 złoŃnicy ku odpiraniu swej złoŃci wzięli sobie w
 obyczaj mieszkać w mieŃciech abo we wsiach, gdzież
 6 to by się niemieckim prawem odpirali a tako częstokroć
 swą chytrością od śmierci wychodzą, przeto
 chcem, aby zły gory nie miał, ale wszędy potępion.
 9 Ustawiamy, aby gdy takiemu dadzą winę, aczkole
 będzie nalezion w mieŃcie abo we wsi, ten nijednym
 prawem nie ma być sądzon, jedno polskim prawem
 12 przed sędzią ustawionym, który przekonany ma być
 skaran śmiercią jemu zgodną.

O dziewicem gwałcie

15 Słusza podług zakonu, aby się każdy dobry złego
 chronił. Niektorzy źli a nieczyści w swem żywocie
 cudzym żonom abo pannam gwałt uczyniwszy
 18 a jich czci pozbawiwszy, gdy jim będzie dana
 wina, chytrością podług niemieckiego prawa
 jich odbywają. Przeto ustawiamy, aby tacy
 21 gwałtownicy prawem polskim sądzeni.

O przywileja straceniu, gdy kto nie sądzi podług jego

Kto sam tego nie trzyma, cso na swem przywileju
 24 ima, podług prawa dawnego sam to straca.
 Niektorzy ziemianie naszego krolestwa, mając od
 nas abo od naszych namiastkow listy przywilejne
 27 swym miastom abo wsiam pod prawem niemieckim,
 a wszakoż ty ista prawa opuszczając, podług
 praw polskich się rządzą. Przeto ustawiamy,
 30 aczby kto prawa opuszczając ta, która mają,
 jinszym sędzić będą, pirwsze mają stracić. Ale
 przeto chcem, aby gdzie kto zgrzeszy, tam też ma cirpieć
 33 tymże prawem, ktore w tem mieŃcie abo we wsi jest.

O zbiegłych kmiecioch

Gdy zbiegowie swym panom częstokroć czynią
 3 dziedziny puste, przeto nam i naszym poddanym to
 się widziało podobno, aby takie szkody naszym poddanym
 nie były. Ustawiamy, aby nie mogli więcej śmieć
 6 zbieżeć abo odyć, jedno jeden abo dwa do jinszej
 dziedziny kromie wolej tego pana, pod którym są abo
 mieszkają. Jedno w tych sztukach kmiecie jawno
 9 wszytcy mogą zbieżeć, to jest, gdy pan kmieciami
 żonę albo dziewczkę pokala jawno; druga sztuka,
 gdy kmiecie o winę pana swego byliby w kłątwie;
 12 trzecia, gdy o winę pańską kmiecie dzieckowano
 by częstokroć abo drapieżono; czwarta, gdy sam pan
 swe kmiecie przez winy zbija abo łupi. W tych sztukach
 15 nie tylko jeden abo dwa, ale i wszytka dziedzina
 może się ruszyć.

Siroty nie mają dawności

18 Gdyż wdowa po śmierci męża swego weźmie
 dzieci w swą opiekę niemające doskonałych lat,
 to jest dwanaście lat, a gdyby niekto jim w tych
 21 leciech szkodę niektorą w jimieniu uczynił, aczby
 mać o to nie chciała abo nie mogła czynić, tedy
 tym dzieciom dawność nie może być przypisana,
 24 aczkoliby o to nics nie mogli abo nie chcieli aż do lat
 doskonałych czynić. Aczliby też po doskonałych leciech
 zamieszkali czynić a dawność by wyszła, tedy
 27 jako i o jinsze sztuki podług dawności mają milczeć.

Dobry człowiek naganiony sam ma odyć

Aby ziemianie abo jinszy mężowie z pirwu w
 30 swej czci żadnym złodziejstwem nie poruszeni,
 od nas abo swych sąsiad mieli niektore zachowanie
 czci dla swego oczyszczenia, a to gdy jemu

dla jego męstwa o zboj nie dana wina przez
sąsiady, tedy sam włosną ręką odyjdzie.

3 **Nikt przez czyjej wolej cudzą rzecz ma drać**

Jidzik żałował na Falka, iżę gdy szedł w drogę,
tedy w drodze zasnął, tedy Falko nadszedwszy
6 ji śpiąc wziął jemu miecz i z tobołą, w ktorej
były trzy skońce pieniędzy; ale acz jemu wrocil
miecz i tobołę, ale trzech skońcow jemu pieniędzy
9 nie wrocil a na swoj użytek obrocil. Falko
poznał, iżę miecz i tobołę wziął był, ale jemu
zasię ją wrocil, ale o pieniądze zaprzal. Ale my
12 poznawszy, iż nikt kromie czyjej wolej niżadnej
rzeczy nie ma wziąć, aliżby jego uprosil,
przetosmy w tej sztuce Jidzikowi skazali przysięc
15 na swą szkodę.

Gdy kogo ukąsi pies

Idzik żałował na Falka, iżę z poszczwania jego
18 jest ji pies ukąsil, tako iżę chramał. Falko
zaprzal szczwania, ale iżę Idzik nie miał kim
doświadczyć o taką sztukę, skazalismy Falkowi
21 sie odprzysięc.

O zagaszeniu świece

Idzik żałował na Falka, iżę gdy w wieczor w
24 domu Idzikowem zstała się swada, przyszedwszy
Falko jest świecę zagasił, z ktorego zagaszenia
świece w tej swadzie Jidzik nie wie,
27 kto jemu zadał ranę. Falko aczkoli poznał, iżę
świecę zgasił, ale zaprzal, iżby Idzika uranił
abo uraził. Tedy my Jidzikowi skazalismy
30 przysięc, jako nie wie, kto ji uraził. A iżę Falko
zagaszeniem świece był przyczynca rany,
skazalismy za rany dosyć uczynić.

Gdy pastyrz nie przyżenie owiec

Idzik żałował na pastyrza, iż owcę, którą do
 3 czrody przez pastyrza wegnał, jego strożej poleciwszy,
 ten owce jemu nie przygnał a tako zginęła,
 ale pastyrz rzekł, iż owcę z jinszym dobytkiem
 6 do wsi wegnał. Tedy my o taką rzecz i też
 tej podobną pastyrzowi skazalismy przysięc,
 jako owcę w wieś wegnał.

9 O jigraniu kostek

Aby kostki nie miały posilenia, bo oćcowie
 niewinni częstokroć dla złości a przejigrania
 12 synow jimienia włosnego pozbywają, a to
 nie dla winy oćcowskiej, ustawiamy, gdyby
 niektory syn będąc w mocy oćcowskiej abo
 15 za żywota oćca i macierze kostki jigrał a przejigrał
 część pieniędzy na ślub dosyćuczynienia,
 tedy ociec, poko żyw, za to nie ma cirpieć ani
 18 płacić. Takież aczby Żyd takiemu synowi
 pożyczyl pieniędzy, za to też ociec nics nie ma
 cirpieć ani płacić. Takież aczby ktory uczynił
 21 którą umowę o ktorekole rzeczy abo o dziedzinę,
 poko ociec żyw, syna nie oddzieliwszy
 z jimienia, tego też ociec nie ma trzymać.

24 Kostek nie mają jigrać na zakład

Iż chydrość(ia) kosteczną ślachta między sobą
 spiwszy się, jeden drugiemu na kostkach na zakład
 27 pieniędzy dawa a zasię zyskuje, a tako ziemianie
 częstokroć konie, na których by nam rycerstwo
 mieli sprawiać, stracają i też dziedziny
 30 za takim zażżeniem zastawiają, a potem
 w ubostwo wpadwszy ku gorszemu przychodzą
 abo zbijają, dla których win po sąd nasz
 33 radzi przychodzą, przeto aby naszymi poddani
 czcią tym szyrzej słyngli, ustawiamy, aby

3 odtychmiast żaden ziemianin nasz z niżadnym
 cudzoziemcem na zakład nie jgrał, ale tylko za
 gotowe pieniądze. Paknieli kto nadto uczyni a na
 6 kostkach da na zakład abo na zastawę pieniędzy
 abo za to rękojnią weźmie, tedy ani winowaciec,
 ani rękojnia za to ma cś cirpieć ani
 9 płacić. Aczliby też ten, cś przejigra, poddał
 się pod łajanie abo sromocenie a na to rękojmie
 12 postawił, a ten to, cś zyskał, chciałby ji abo
 jego rękojnią sromocić, tedy za sromotę ilkokroć
 będzie sromocić, telkokroć jemu winę
 pokupi piętnadzieścia, a sądowi naszemu drugą
 też piętnadzieścia.

Kto jedzie na wojnę, nie czyni szkody

15 Potrzebno jest ku pospolitemu dobremu, aby
 każdy swój pokój miał a jeden drugiemu
 szkody nie czyniąc (a) cśnot pożywając. Ale
 18 niektorzy nie dbając tego, jakoby złomce zakona,
 gdyż po swymże ziemiam ciągną na wojnę, swymże
 sąsiadom więcej niżli nieprzyjacielom sami
 21 szkody niewymowne czynią, w czemże to nasze
 ziemie niemałe uciążenie cirpią. Przeto my,
 chcąc takim szkodom koniec uczynić, ustawiamy,
 24 aby jilkokroć na wojnę ście ma być, żaden
 z naszych poddanych ma stać we wsi, ale
 na polu, a tam nijednego drapieżstwa ani w koniach,
 27 ani w dobytku, ani w jinszych w ktorychkole
 rzeczach mają czynić, jedno tylko
 pokarm koniem, i to dosyć umiernie, tamo
 30 mają sobie zyskować; ani też w dąbrowach, ani
 w gajoch ku budowaniu. Aczliby kto nadto śmiał
 uczynić jako zufalec, przeciwność uczyni
 33 panu dziedzicznemu, tedy w czemkoli ji pan
 dziedziczny o szkodę ręką swą poprzysięże, to jemu
 ma odłożyć z winą piętnadzieścia, a nam o gwałt drugie piętnadzieścia.

17: a: uzupełnienie wg sensu.

Działu dzieci nie mają mieć s oćcem

Pospolity obyczaj w krolestwie naszym jest, iż po
 3 śmierci macierze dzieci od oćca swego dobra
 jimienia (bierzą) połowicę a tako dla swego głupiego
 rozumu młodych lat jimienie stracają a straciwszy
 6 dla mierziączki oćcowej, którą jemu czynią,
 acz się nad nimi nie slutuje, w ubostwo wpadają,
 a tako z takiego roztragnienia jimienia obie stronie
 9 niedostatek i szkodę częstokroć cirpią. Przeto ze wszym
 rycerstwem układamy, aby kiedy mać umrze, dzieci
 części od oćca żadnej nie pozyszczą, wyjąwszy
 12 to, iż ociec jinszą żonę chciał pojąć abo też
 gdyby marnie jimienie chciał roztrnożyć,
 tedy dzieciom z oćcem słusza dział uczynić.

15 O lichwie żydowskiej

Gdyż z lichwy pochodzi nieurzędne łakomstwo, a to
 dla nieustawienia podobnego płatu mzdy,
 18 chcem, aby Żydowie pieniędzy pożyczając za lifę
 na tydzień nie więcej wzięli pod naszą miłością
 od grzywny, jedno poł grosza. A gdyby się kto
 21 Żydowi listem zobowiązał na pieniądze lichwę
 płacić, a gdyby Żyd swą chytrością zamilczał
 i zadzierzał do dwu lat, a nie przypozywał jsićca
 24 o mzdę przed sąd, tedy lichwę od dwu lat
 ma stracić, a dalej telko mzdę a znowu lichwę
 poczętą ma mieć, a on list zapisny nijednej
 27 mocy dalej mieć nie może.

Gdy kto porąbi drzewo w cudzem lesie

Niektorzy swą śmiałością wjechawszy w las abo
 30 w gaj niektorego ziemianina, kromie wolej
 jego drzewo wyrąbiwszy precz wywożą, przeto
 ustawiamy, (a)by gdy kto z czyjego lasa wyrąbiwszy
 33 wywiezie dąb, czso się godził na osi, abo gdyby
 pospolitych drzew woz wywiozł, tedy temu panu,
 czyja są drwa, ma pokupić winę rzeczoną siedmnadziesiąt.

4: *bierzą*: uzupełnienie wg Sul 46: *bierzą*. — 35: *siedmnadziesiąt*: bł. zam. *siedm grzywien*, Sul 48: (*winę, jaż rzeczona*) *sietm grzywien*.

O ślachcie zbiegłej i też cso łotrują

Przygadza się, iże porodzeni z plemienia
 3 ślacheckiego częstokroć swej czci nie szanując,
 wydawają się na łotrowstwo, k temu na złodziejstwo,
 a swą wolą bywają zbiegowie z krolestwa
 6 naszego, a taką mając w(y)mowkę, wiele złego w
 krolestwie poczynają, a potem, acz naszą łaską na
 miłość będą przyjęci, chcą się równać we czci ślachcie
 9 nieporuszonej. Przeto ustawiamy, aczby tacy
 naszą łaską zasię w krolestwo byli przyjęci, a
 wszakoż o namowienie mają opowiadać a dosyć
 12 uczynić, a weždy takiej czci nie będą mieć jako
 ślachcic we czci nieporuszony.

Ktorzy kradną zboże z pol

15 Podług Pisma Świętego czyniący szkodę na polu
 rzeczeni też są złodzieje; ale iże tacy od złości
 nie mogą być wściągnieni, aliż jim powroz włożą
 18 na szyję, przeto aczby niektory kmieć abo
 służa czyjkoli będąc zboże czyjekole na polu
 nocną rzeczą brał abo kradł, tedy aczby jego ten
 21 zabił, czyje będzie zboże, tedy za to nics nie pokupi.
 Aczliby ten złodziej tego, czyje jest zboże, uranił
 abo zabił, tedy za rany ma jemu dosyć uczynić a za głowę dzieciem.

O łajaniu

24 Iże wszelka nieczystość słow i skarade mowy ku
 swaru lud przywodzą, przeto od dobrych ludzi mają
 27 być owszejki oddalony. Przeto chcemy, aczby który
 języka swego nie wściągając, ślachcic łajałby
 ślachcicowi mieniać ji tak: Tyś kurwi syn,
 30 a natychmiast nie odwołał ani zaprzął, cso by mowił,
 ani by doświadczył jego takim być, jako ji mienił,
 tedy za łajanie onemu, komu by tak łajał, za
 33 winę ma zapłacić sześćdziesiąt grzywien groszy,
 jako gdyby ji zabił. Takież mowimy, aczby kto
 jego mać mowił kurwą, a nie odwołał ani by

doświadczył, cso mowił, równą winę jako o pirwe
 ma pokupić abo odwołając ma rzec: To, cso jeśm
 3 mowił, lgałem jako pies.

O ranach rycerskich abo ślacheckich

W biciu rycerzow i jinszych naszych poddanych
 6 taki obyczaj w winach chcemy trzymać:
 aczby rycerz rycerza abo ślachcic ślacheica
 ranił abo uderzył przez wylania krwi, tedy
 9 ślachcicowi tako uranionemu wina rzeczona
 piętnadzieścia przez tego, cso urani abo uderzy,
 ma być zapłacona. Aczby jinego uderzył, który
 12 by nie miał prawa rycerskiego, tedy grzywnę
 groszy za taką ranę, ale kmieciowi sześć
 grzywien, kto jego uderzy, ma zapłacić.

15 Gdy kto urani kmiecia abo zabije

Acz kmieć uranion będzie aż do krwi abo
 też będzie bit barzo, tedy ze wszystkich win
 18 skazanych za rany abo za bicie dwie części
 zbitemu, ale trzecią część sądowi, gdzie ta rzecz
 sądzona, przykazujemy dać.

21 O zabiciu brata abo siostry

Aczby niektorzy ziemianie i ślachcicy naszego
 krolestwa bracią, siostry abo włosne przyrodzone
 24 zabiliby niemające płodu, tedy ślachcic,
 cso tako uczyni, nie otrzyma oóczyny abo
 części jich żadnej. I też skazujemy tym wszystkim,
 27 cso tako czynią, i jich synom, aby włosnej
 części w takich dziedzinach nie mieli, w ktore[j]
 dobra albo dziedziny jinszy przyjaciele, aczkole
 30 dalszy, mają się wwiązać. I też wszystkie takie,
 cso zabijają bracią abo oóce, dla ukrutności
 jich, aby nie byli sławni i do żadnej czci aby nie byli przypuszczeni.

33 O szczepieniu

Ustawiamy, aczby niektore szczepie byłoby już
 wszczepione i wsadzone, aczkoleby były czyje
 3 włosne i chciałby je wykopać, tedy na dziedzinie
 abo na siedlisku ma jich połowicę ostawić pod
 winą sześci grzywien.

6 **O rzeczy gwałtowne**

Aczby też niektor[z]y gwałtownie *żelazo jego
 abo którąkole rzecz jiną włosną mocą
 9 swą komukole nie podług prawa wziąłby, tedy
 z winą rzeczoną sześć grzywien ma wrocić
 tę rzecz gwałtownie wziętą.

12 **O oraniu i sianiu**

Gdy kto orze i sieje role cudze, tedy nasienie
 to ma stracić z winą piętnadzieścia.

15 **O wzięciu wołów**

Gdy komu cztery woły gwałtownie będą wzięty,
 a o taki gwałt uczyni świadcztwo, tedy
 18 chcemy, aby ⟨za⟩ taki gwałt wołów i robot za każdy
 tydzień cztery skońce szkody i krzywdę cirpiącemu
 z winą piętnaście i sądowi drugą piętnaście
 21 za winę ma dosyć uczynić.

Kto gwałtownie weźmie woz siana

Kto weźmie woz siana komu gwałtownie,
 24 trzy grosze z winą piętnaście temu istemu
 krzywdę i szkodę cirpiącemu ma zapłacić
 a sądowi też piętnaście ma zapłacić i też za
 27 kopę jedną zboża ktoregokole nasienia, gdy ją
 kto weźmie we dnie, winy sądowi sześć grzywien
 a szkodę cirpiącemu piętnaście ma dać;
 30 aczkole ją weźmie w nocy, wyznawamy być
 złodziejstwo. I też za kopę jarą i ozimią wyznawamy
 jedną ćwiertnią, gdy na woz gwałtownie
 33 wzięta będzie, o tę skazujemy jako za woz

7: *żelazo*: bł. zam. *płatcz*, łac. *mantellum*, co tł. zrozumiał jako *metallum*. — **18:** *za*: uzupełnienie wg Sul 49; — *aby... ma dosyć uczynić*: bł. praes. *ma* po spójniku *aby*.

siana. Acz sługa, który rzeczon jest hołomek abo
 hausknach⟨t⟩, są⟨sia⟩dowi pana swego uczyni niektorą
 3 szkodę abo krzywdę, pan jego zań ma dosyć uczynić.

Gdy ubogi pozowie bogatego

Gdy ubogi człowiek pozowie bogatego o gwałt,
 6 tedy bogaty o gwałt przez świadki ma się
 oczyścić abo podług obyczaja gwałtownego
 równą winą ma być skaran.

9 O winach, kto nagani skazanie

Gdy kto nagani abo narzecz skazanie pana
 krakowskiego, tedy koc abo torłop gronostajowy
 12 ma jemu dać, ale panu sędmirskiemu
 abo lubelskiemu torłop z łasic, każdemu
 wojewodzie torłop z łasic, sędziam krakowskim
 15 i sędmirskim torłop kuni, podsędkom lisie,
 podkomorzam po sześci grzywnach, komornikom
 tych wszystkich po sześci skot, sędziam
 18 starościny po poługrzywniu, każdemu
 pisarzowi ziemskiemu torłop lisi.

Gdy syn jigra kostki

21 Syn jeszcze nie oddzielony od oćca ani od braciej
 jigrający kostki ⟨acz⟩ niecso by stracił, tedy
 ty wszytki rzeczy chcemy i ustawiamy,
 24 aby na jego część przyliczony.

O pokosieniu trawy

Bartołt skarżył na Andrzeja, iż mu łąkę
 27 pokosił, tedy Bartołt poznał, iż łąkę pokosił,
 ale to przyłożył, iż ją kupił u włodarza
 Andrzeja za gotowe pieniądze i zapłacił.
 30 Ale iż włodarz umarł, który wziął
 pieniądze, tedy my Andrzejowi skazalismy
 targu łąki świadki dowieść.

33 O ranach w jigrze

22: *acz*: uzupełnienie wg Sul 50.

Bartołt żałował na Andrzeja, iże ji uranił,
 tedy Andrzej poznał, [ale] (iże) nie chcąc ji uranił,
 3 ale w kłamie krotofiląc jako przyjaciel z przyjacielem.
 Tedy my zeznawszy, iże jigra nie ma
 być ze szkoda, skazalismy Andrzejowi dosyć
 6 uczynić za rany.

O pożyczonych pieniądzech

Jan pożyczyl Piotrowi dziesiąci grzywien
 9 i wziął po niem za nie rękojmią Wawrzyńca.
 Potem Piotr Janowi zapłacił pieniądze krom
 rękojmiej, a potem Piotr Wawrzyńca pozwał
 12 o rękojemstwo, a ten to przed sądem rzekł, iże
 pieniądze jemu są zapłacony przez jsićca
 Tedyśmy skazali doświadczyć zapłaty.

O wianie a przy czem dzieci mają ostać

Gdy mąż umrze, tedy żona przy wianie swem
 ma ostać, pieniądzech, perłach, kamieniu,
 18 odzieniu, a gdy ona umrze, tedy wszystko na dzieci,
 acz je ma, spadnie. Ale gdyby jinszego męża
 chciała pojąć a dzieci by były pirwszego męża,
 21 tedy oćczyzna wszystko ma spaść na dzieci i
 dział macierzynny, cso na nie słuza, a ona z ostatkiem
 męża pojmie podług swej wolej.

O wydawaniu panien

Gdy kto pannę wydawa za mąż, tedy za
 posag pieniądzmii gotowymi tylko przed
 27 przyjacielmi jej ma namienić, ale dziedzina
 abo jimienie przed krolem ma być namieniono.

O szkodzie pieneznej i o potwarzy

Piotr żałował na Jana, iże w dzień targowy na
 dobrowolnej drodze gwałtownie z toboły wziął
 jemu ośm skot pienezny. Tedy Jan rzekł,
 33 iże ji niewinnie potwarza, chcąc się

wywieść sześciami świadkow. Tedy my o taką
 rzecz skazalismy Janowi dwiemanacie świadki
 3 niepodeżrzanyimi odyć.

O szkodzie pieniężnej

Piotr żałował na Jana, iż gdy szedł na rolę
 6 orać, czrzos jest jemu upadł s ośmią
 skot, a ten to Jan jidąc za nim nalazł,
 ale Jan zaprzął, aby nalazł czrzos. Tedy my
 9 Janowi skazalismy samemu się odprzysiąc.

O drzewie owocowem

Drzewo jableczne abo użytkowe kto porąbi,
 12 czyje jest, za szkodę wiardunk z winą
 piętnadzieścia.

O oczyszczeniu sługi przeciw panu

Gdy pan naprzeciw słudze swemu abo włodarzowi
 15 o niektore winy abo krzywdy będzie,
 tedy włodarz abo sługa pana swego ma odbyć
 18 sześciami świadkow o każdą rzecz.

O kupnem szołtystwie

Gdyż szołtys ma pana swego wolą czynić,
 21 przeto nie słusza, aby szołtys był mocniejszy
 niżli pan. Przeto chcem, aby nijeden rycerz
 ani mocny pan szołtystwa w jinszego pana
 24 dziedzinie nie kupował kromie wolej jego.
 Aczliby kto nadto uczynił, tedy chcem,
 aby ten targ nie stał nizacz.

O pospolitem dobrem

Ustawicznie pospolstwo czyni częstokroć
 27 roztargnienie, w ktoremże to bracia abo
 jinszy przyjaciele na gniew abo swar częstokroć
 30 przychodzą, a tako w szkodę wpadają.

Wiele ludzi wzięli to w obyczaj mieszkać w
 osobności swych domow abo siedlisk częśc(i),
 3 która na nie słusza z rozdzielenia oćczyzny, a
 to przez przyjaciele, aczkole tego działu przed
 obliczność krola abo księdza nie przywiodą.
 6 Ale częstokroć się przygadza, iż jeden
 pilniejszy jest siebie obeźrzenia i siedlenia
 niż drugi, a tako ow rozpuszczony i też
 9 niedbający dla polepszenia i zbudowania dział
 przez przyjaciele ułożony wrzucza, a to po
 długiem czasie, dla ktorego obyczaja domownik
 12 częstokroć odtrąci się od budowania i polepszenia
 swego jimienia. Przeto my chcąc
 ten obyczaj zatracić ustawiamy, aby gdy
 15 bracia abo przyjaciele bliższy abo dalecy
 rozdzielają się, a w tem dziale będą mieszkać przez
 trzy lata i trzy miesiące w milczeniu,
 18 a przed sądem tego nie wzruszali, wyjąwszy
 doskonałą przyczynę, dla ktorej by dawność
 być nie mogła, tedy (kto) tako zamieszka,
 21 przerzeczoną dawnością ma milczeć.

O dawności łotrowskiej i złodziejskiej

Gdyż złodziejstwo abo zboj dla winy abo
 24 śmierci ustawionej podług zasługi
 przez złe ludzi bywa zatajono, tako iż złość
 takich złośników na uznanie rychło nie może
 27 przyć, a gdy kto naprzeciwko jim chce czynić,
 tedy tacy dawnością chcą odbywać. Przeto
 aby się tacy złościcy nie mnożyli, ustawiamy,
 30 aczby kto o złodziejstwo abo zboj przed
 sądem był namowion a gdyby ten, ktory
 namowi, i ten namowiony byliby w jednej
 33 dziedzinie abo pod jedną parachiją i mszej słuchali,

20: *kto*: uzupełnienie wg sensu.

tym obyczajem będzie mieć dawność namowiony
 mimo jeden rok. Ale gdy ten, cso namowi, i też
 3 namowiony będą od siebie daleko, tedy jinsza dawność
 namowionemu nie może być, jedno trzy lata, a
 ow, cso tako zamieszka, dla swego leniństwa już
 6 ma milczeć.

O dawności dzieci młodych

Aczby dzieci młode lat doskonałych jeszcze nie
 9 miały a o dziedzinę byłyby przed sąd pozwany,
 a ty to dla niedostatku lat abo rozumu odjąć
 się prawem nie mogą, tedy sędzia prawo ma
 12 odłożyć i zawiesić tako długo, aż dzieciem lata
 wynidą. A potem acz się rzecz wznowi, dzieci
 mają odpowiadać a nie mogą się dawnością
 15 onych lat, ktorych były pozwany, wyjąć, ale o
 jinsze rzeczy, o ktore by nowo były pozwany,
 dawnością mogą odbywać.

O dawności męskiej

Gdyż równość między stadłem jest rozmajitość,
 bo niektorzy są wolniejszy niż drudzy, to jest
 21 męzowie niżli żeńszczyzny, przeto aby każdy
 o swe[j] rzeczy abo dziedziny doskonale mógł
 czynić, krotkości nie mając w dawności,
 24 ustawiamy, aby każdy mąż miał dawność za
 trzy lata, a dla krechkości panniejskiej
 wdowa ma mieć dawność za sześć lat, ale
 27 męzatkki, ktore same w sobie wolne, dawność
 mają mieć za dziesięć lat.

O potwarzy i o potwarcach

30 Aby potwarz złych ludzi zaginęła, bo niektorzy
 wzięli sobie w obyczaj potwarce
 potwarzać lud niewinny o męzobojstwo
 33 przed dawnymi laty uczynione i przed sądem

przycięć, dla ktorej dawności lat i starości
 rzeczy oczyszczenie nie mogło być abo acz było, ale
 3 silną ciężkością, przeto ustawiamy, aczby kto
 chciał o mężobojstwo kogo gabać abo głowy
 pozyskować, tedy to ma czynić do trzech lat,
 6 niż wynidą trzy lata od zabicia głowy. Aczliby
 po trzech leciech chciał czynić, tedy dawność
 to odtrąci.

9 **O sędziach kapitulum**

Gdyż przy sędziach wierni sędzie nie mają
 mieć ani baczyć gniewow ani łaski, ani
 12 darow, jedno podług prawdy i sprawiedliwości
 sędzić i skazować, a to od tych, którzy na naszym
 stolcu są posadzeni, bo gdy sędzia ukazuje
 15 sprawiedliwość, tedy w sporze odstępują od potwarzy,
 ustawiamy, aby kiedy my z swym dworem
 krolewskim do Poznania abo Gniezna
 18 wjedziemy, sędzia kromie wszego zamieszkania do
 naszego dworu ma jić i sieść na sądzie a poznać
 o wszystkie rzeczy dziedzinne przed nami
 21 abo kromie nas z naszego przykazania, ale gdy
 my z tych ziemi wyjedziem, roki pospolite podług
 obyczaja o dziedziny mają być trzymany i chowane.

24 **O pisarzu ziemskim**

Ustawiamy, aby pisarzowie przy sądowych
 rzeczach, gdy wiodą świadki, ktore będą
 27 pisać, mają wziąć sześć groszy, a od zapisu
 półtora grosza. Urzędnicy od tego, ktory wiedzie
 świadki, mają mieć cztery skoćce, a od winy
 30 rzeczonej siedmnaście w podzi(e)ckowaniu
 mają wziąć wołu podlejszego za wierdunek.

25–27: *aby. . . mają wziąć:* bł. praes. *mają* po spółniku *aby*.

Ale podkomorze gdy jednego dnia rozgraniczy
 dziedziny między dwiema ziemianinoma, aczkoliby
 3 dwie albo trzy rozgraniczył dziedziny, ma mieć
 poł grzywny, ale gdy więcej dni niżli jeden,
 tedy trzy grzywny ma mieć, a to aczkole dwie
 6 albo trzy i więcej dziedzin rozgraniczyłby, też
 ma wziąć dwie siekirze i dwa rydla. Woźny
 aczby wydał jinaczej przysięgę świadkom, niż
 9 jako mu będzie przykazano, aczby był sądownie
 dokonan, tedy ma być słożon a jiny miasto tego
 postawion.

12 **Sędzia nie ma zdać kromie powoda**
 ⟨U⟩stawiamy, aby nijeden sędzia ani starosta
 sądy czyniący niżadnego męża o którąkoli
 15 rzecz nie zdał kromie strony sąpierce albo powoda,
 alizby sądownie był przepart.

Pan za służą nie wchodzi do sądu
 18 Częstokroć panowie mocarze dla sług albo swych
 przyrodzonych przed sąd ⟨przychodząc⟩ w rzeczach wicieżstwo
 otrzymają niesprawnie, przeto ustawiamy, aby
 21 tym obyczajem żadny pan za służą albo przyrodzonym
 do sądu nie szedł pod winą piętnadzieścia.

**Gdy kto kord albo miecz wyjmie
 24 przed sądem**
 Aczby niekto przed sądem kord albo miecz
 wyjął i uranił kogo, tedy ten ma być na naszej
 27 miłości. Aczliby dobywszy broni nikogo
 nie uranił, tedy ma pokupić winę siedmnadzieścia,
 a temu, na kogo się poruszy, winę piętnadzieścia
 30 pokupi. A gdy[by] na naszym dworze
 albo naszego starosty kto broni dobędzie a nie urani

19: *przychodząc*: uzupełnienie wg łac. *venientes*. — 30: *by*: zb. przed praes. *dobędzie*.

kogo, tedy na naszej łasce ma być, a gdyby
 uranił, tedy kromie żadnej miłości ma być
 3 skaran. Aczliby przed jarcybiskupem dobył
 kto miecza abo korda i uranił kogo abo
 nie uranił, tedy jarcybiskupowi siedmnadzieścia
 6 [siedmnadzieścia], a gdyby łajał abo zła słowa
 mowił przed nim, tedy piętnadzieścia. Aczkoliby
 na naszym dworze abo rycerskiem cso ukradł,
 9 tedy ucho ma być urzniono, a gdy kto
 na rycerskiem dworze broni dobędzie i urani
 kogo, tedy za ranę ręka abo na miłości rycerskiej.

12 **Kto ma dać służebnika**

Ustawiamy, iż my abo starosta, abo wojewoda,
 abo sędzia, abo podsędek, abo woźny
 15 służebnika mają dać ku pozwaniu, tako iż
 ktorzy mają prawo, nie mogą być pozwani,
 jedno listem naszym abo starosty naszego, ale
 18 na dworze naszym abo przed sądem sędzi naszego
 pospolitego mocą naszą abo starosty kromie
 listu na gospodzie może pozwać. Ale kromie
 21 dworu naszego abo sądu, gdy kto ma być
 pozwany listem przez służebnika, a [to] ten to
 pozywa ⟨...⟩ abo sługą swym, dawszy mu rok, przed
 24 kim stać a kiedy, aczliby pozwany na pirwem
 i wtorem roku nie stał, tedy sądowi pokupi
 ośm skot, a gdy na trzeciem roce nie stanie,
 27 rzecz, o którą pozwany, straci winę pokupiwszy.
 Aczliby sąpierca na pirwem roce sam abo
 przez posła swego nie stał, tedy rzecz, o którą
 30 pozwał, straci z winą siedm grzywien.

O pozwaniu nierządmem

Zakazujem chcąc to mieć, aczby naszy dworzanie
 33 abo ktorzy jinszy na naszym dworze
 pozwani abo zastani abo przy naszym sędzi
 .

23: po *pozywa* luka w tekście.

nienawiścią albo chytrą, tedy nie mają
 odpowiadać, aliz gdyby byli pozwani dowodnie
 3 podług urzędu przed nas albo naszego sędzią,
 tedy mają odpowiadać, którym to ma być
 dano rozmyślnie a obyczajnie.

6 **O dawności sprzedanej albo zastawionej**

Ustawiamy to na wieki trzymać, aczby kto
 przedawszy dziedzinę swą, potem w niej
 9 chciał nieco podług prawa pozyskować w
 sądzie, to ma uczynić przed ośmiu lat. Aczliby
 też zastawił dziedzinę komu a ten to sam albo
 12 przez swe przyrodzone nie wykupił ani przed
 sąd przywiódł, iżby chciał wykupić do
 trzydziści lat, tedy takie dziedziny sprzedane
 15 albo zastawione podług dawności lat przerzeczonych
 mają zostać u tego, komu sprzedany albo zastawiony.

Twierdzenie statutu

18 A ta statuta chcem, aby miały moc na wieki
 o{d} lat bożego narodzenia tysiąca
 czterset czterdzieści siódmego lata.

21 **O wzięciu koni albo wołów gwałtownie**

Acz komu konie albo woły, skot i jinsze bydło
 albo jinsze rzeczy ktorekole bądź złodziejstwem
 24 albo zbojem, albo gwałtem wezmą, ten gdy
 przed rokiem o takie rzeczy a o konie przed
 dwiema latoma sądownie nie uczyni, tedy
 27 potem aczby chciał czynić, ma być dawnością odrzucon.

**O wstecz, gdyby się zasię
 do sędziej puścił**

30 Ustawiamy to, gdyby nasz sędzia albo starosty

30: od *abo starosty* do *rycerzmi* k. 26r w. 1 tekst niejasny.

naszego, abo wojewody rycerzmi o którą rzecz
 osądził, gdyż nie sam sędzia sądzi, ale i z
 3 jinszymi przy niem na sądzie siedzącymi sądzi,
 przyjąwszy potem rzecz, chciał osądzoną
 wstręcić, tego nikt nie może uczynić, to
 6 wyjąwszy, aczby kto o wstecz do sędziej się
 puścił, kako osądził, tedy sędzia, acz pamięta,
 ma natychmiast powiedzieć abo do jutra
 9 prze rozpamiętanie odłożyć.

Kto przygani sędzi, iżby krotko uczynił

Ustawiamy też, acz kto by przed nami abo
 12 naszymi rycerzmi skarżył na sędzią, iżby
 jego rzecz źle skazał abo jemu przyganił
 rzekąc, iż mu krotko uczynił, tedy sędzia swej
 15 sprawiedliwości ma dokonać tymi wszemi,
 którzy s nim na sądzie siedzieli, którzy poznają,
 iż sprawiedliwie osądził. Aczliby ten, który tako
 18 przyganił, chciałby dokonać, tedy ma dokonać
 sześciami świadkow takiej czci jako sędzia.
 Aczliby nie mógł dokonać świadki abo by
 21 się sędzia wywiodł, tedy ow, który tako przygani,
 ni-o-żadną rzecz ma być słuchan, aliż
 sędzi zapłaci trzy grzywny abo torłop
 24 kuni a podsędkowi trzy wierdunki abo
 torłop lisi, a to acz podsędek dokona też,
 iże sprawiedliwie skazał. A cso sędziom
 27 skazalismy, to tyleż panu tej włości; sędziom
 pańskim, acz się wywiodą o naganienie,
 koc abo torłop barani przepadnie.

O rękojemstwie

Ustawiamy, aczby kto za kogo ręczył, a ten,

za kogo ręką, zaprzy się, aby zań ręczono, tedy
 jest-li dług dwadzieścia grzywien, sam włosną
 3 ręką, a jest-li czterdzieści grzywien, samowtor,
 a każdy wyszszy dług, na to samotrzeć ma
 przysiąc swej sprawiedliwości.

6 **O zastawie żydowskiej**

Ustawiamy, *aby* gdy kto ręczy za kogo Żydowi,
 konia ani wołu nie zastawiał, wyjąwszy
 9 iżby była wola tego, za kogo ręczy; tedy ten,
 za kogo ręką, taką zastawę ma wykupić.

Gdy kogo zastąpią przed sądem

12 Ustawiamy też, gdyby komu dano winę
 lubo o małą abo o wieliką rzecz a przed
 sąd pozwano, a ten to stojąc przed sądem
 15 rzecze: Pan mi kazał to uczynić abo towarzysz,
 a zatym pan abo towarzysz przyszedwszy i
 zastąpi ji, tedy ow, kogo tak zastąpią,
 18 będzie praw, a ten, cso tako zastąpi, ma
 natychmiast odpowiadać o rzecz namowioną.

O woli i o służbie

21 Ułożyliśmy, iż rycerze i śluchcicy krolestwa
 naszego polskiego nam i naszym namiestnikom
 w ziemi w krolestwie polskiem w
 24 zbroji, jako każdy może, mają służyć, ale
 za granicami nie są powinni, wyjąwszy
 iżbysmy jim dosyć za to uczynili abo jich prosili.

27 **O posagu dziewce namienionem**

Ustawiamy, aczby niektory ziemianin za
 żywota swego dziewczkę swą za mąż dał,
 30 posag jej dostateczny namieniwszy, tedy po

7: *aby* uzupełnione wg sensu.

śmierci oćcowie ta dziewczka na braci więcej
nie zyszcze. Aczliby jedna abo więcej dziewczek
3 po śmierci oćca zostały, tej to dziewczce za posag
ma być oprawiono sto grzywien przez bracią
tej panny. Aczliby była panna wojewodzina
6 a jimienie wielikie, tedy sto grzywien, ale
gdyby było wiele dziewczek a jimienie małe,
tedy jimienie na pieniądze ma być szacowano
9 a tedy brat rodzony, jest-li, abo stryczny,
część każdej piędzmi miasto
posagu ma zapłacić. To jest o dziewczkach
12 wojewodzinych. A toż też chcemy o dziewczkach
jinszych ziemian, iż za swego żywota mają
je wydać za mąż, posag jim dostateczny
15 oprawiwszy, ktore po śmierci oćca na braci
swej więcej nics nie zyszczą. Bracia rodzona
abo stryczna siostram każdej po czterdzieści
18 grzywien mają dać, a to acz będzie wielkie
jimienie, ale gdy będzie rowne jimienie,
tedy podług rozszacowania części, ktora na nie
21 słusza, piędzmi ma być dano. Brat rodzony
abo stryczny, aczliby tych nie było, tedy ktorzy
bliższy z pokolenia są, a to siostry, gdyby były
24 za mąż wydany, dzierzawy abo jimienie
otrzymają, a to aczby siostry były wyposażony.
Ale ociec za żywota swego dziewczkam swym
27 na jimieniu kupionem abo od kroła danem
piędzmi może namienić, ktore piędzmi
brat zapłaciwszy siostram, dziedzicstwo
30 sam otrzyma. Ale panna za żywota oćca
za mąż wydana z oprawą, po śmierci oćca
brata nie może gabać o posag, ale na tem

ima mieć dosyć, cso jej ociec i mać za żywota
 posag opravili. Aczliby bracia zmarli abo jich
 3 nie było, tedy wždy niekako dziewczka dana
 dzierzawy nie otrzyma, ale w pokoleniu bliższy
 wyposaży ją, jimienie odzierzy, wyjąwszy
 6 dzieci niższych ślachcicow abo sług, abo manow,
 ktorych dziewczkam posag i część z jimienia
 podług oszacowania w pieniądzocho
 9 ma być dano, a dziedziny sami otrzymają.
 Ale zakazujemy, aby żadna dziewczka w puścinę
 nie wpadała, ale gdy kto umrze płodu
 12 nie mając, tedy bliższy puścinę otrzyma.

O dziale oćcowskim

Ustawiamy, gdy mąż po śmierci żony
 15 swej swoje syny oddzieli z jimienia, ktorym
 to działu nie mógł odmówić, a gdyby taki dział
 przez nas abo starostę naszego nie był ućwirdzon,
 18 po śmierci oćcowej synowie taki dział mogą
 wzruszyć, ktorzy między sobą oćcowę część
 rozdzielą. Ale gdyby ociec dział uczynił z synmi
 21 tym obyczajem jako pirwej, a potem drugą
 żonę pojął i miał s nią syny jinsze, tedy
 synowie przy śmierci żony ku części oćcowej
 24 nie mogą przystąpić, ale ta część spadnie
 na syny wtorej żony. Aczliby były dziewczki, tedy
 ma jim być obrządzono tym obyczajem, jako
 27 przedtym postawiono o posag. Gdyby dwa abo
 trzy bracia między sobą dział uczynili, a potem
 jeden s nich umarł, tedy ani bracia, ani
 30 dzieci brata umarłego nie mogą wzruszyć,
 aczkoliby taki dział przez nas abo naszego starostę
 nie był poćwirdzon.

33 O zabiciu ślachcica i kmiecia

Aczkoli podług prawa jest ustawiono, iże kto
 kogo zabije, tedy głowę za głowę, ale my
 3 chcąc to ulżyć ustawiamy, acz kto zabije
 rycerza, ten ma dać jego oćcu i macierzy
 trzydzieści grzywien, a dzieciom abo przyjacielom
 6 sześćdziesiąt grzywien, a kto rani w rękę
 abo w nogę, abo w nos, piętnaście, a za jinszy
 palec trzy grzywny, ale za wielki ośm grzywien,
 9 a ku każdemu urażeniu tych członkow
 winę temu urażonemu rzeczoną piętnacie
 przepadnie. Aczby kto kmiecia zabił, tedy
 12 za głowę panu, czyj kmieć, trzy grzywny, a
 żenie abo dzieciem siedm grzywien. Aczliby
 ten, cso zabije, i ten zabity będą dwu panu,
 15 tedy trzy grzywny miedzy sobą rozdziela. Kto
 kmiecia rani, za ranę kmieciowi poł grzywny,
 a panu grzywnę. Aczliby ten, kto rani, a uraniony
 18 będą dwu panu, tedy panowie winę
 miedzy sobą rozdziela.

O gwałcie dziewczem

21 Ustawiamy, aczby kto dziewczę ktoregokoli
 stadła kromie wolej rodziny zgwałcił a to
 by było doświadczone, tedy żywot jego ma być
 24 na miłości tej dziewczki i jej przyjaciół. Aczliby
 panna abo dziewczka przyzwoliła się wziąć a potem
 z tym w małżeństwo wstąpiła, cso ją zgwałcił,
 27 rodzina jej posagu nie da. Gdy kto
 dziewczę, mężatce, wdowie abo ktorejkoľe
 żeńszczyźnie na drodze, na polu, w lesie, w domu, we
 30 wsi gwałt uczyni a gdy taka żeńszczyzna bieząc
 do nablížszej wsi, płacząc będzie powoławała
 gwałtownika, w ktorej acz znaki gwałtu
 33 będą nalezione i też kmiecie gwałtu wołanego
 doświadczą, tedy taki na naszej i na

przyjaciół miłości ma być. Aczliby żeńszczyzna
 potwarzała kogo i powoławała, a na niej znaku
 3 gwałtu nie naleziono, tedy ten, komu winę
 dadzą, ma odyć sześciami świadkow takich jako
 sam, a ta potwarca winą podobną ma być skarana.

6 **Komu by dano winę o złodziejstwo**

Ustawiamy, aczby kto o złodziejstwo albo zboj
 przed sądem był przemożon trzykroć albo dokonan,
 9 albo rzecz kradzioną, albo gwałtem wziętą
 oblicznie wrocil, tedy ten na wieki swą cześć
 stracił ani żadnej czci w krolestwie mieć
 12 nie może, ani od nas darow żadnych trzymać.
 Aczliby komu dano winę a tego nie dokonano,
 a ten to świadki się miałby odwieść, gdyby
 15 w jednym świadku upadł, tym czci nie straci,
 ale szkodę ma odłożyć.

O złodziejstwie we wsi albo na polu uczynionem

18 Ustawiamy też, acz kto ze wsi pana jinszego
 uczynilby złodziejstwo we wsi pana jinszego
 w jezierce, w stawie, w rzece, na łące, we zbożu,
 21 na polu a przekonan sądownie, szkodę ma
 zapłacić, czyje jest, a panu, czyj człek, winę
 złodziejską ma zapłacić. Aczby kto trawę pasł
 24 albo kosił, ten kosę albo płaszcz ma stracić; a gdyby
 kto drwa rąbił w lesie jinszego pana, ma
 pozbyć siekiry. Aczliby ten, kto bierze siekiry,
 27 podług prawa jich nie miał gdzie chować, tedy
 do bliższego dworu naszego ma je dać.

O lifie żydowskiej od jednej grzywny

30 ⟨O⟩ lifę, która jest strata naszego jimienia,
 ustawiamy, aby nijeden Żyd w krolestwie
 naszym przez jeden tydzień od grzywny więcej

30: O uzupełnione wg w. 29.

jedno grosz nie wziął.

Gdy kto porąbi drzewo w cudzem lesie

- 3 Niektorzy swą śmiałością wjechawszy w
las abo gaj niektorego ziemianina kromie
jego wolej, drzewo wyrąbiwszy precz
6 wywożą. Przeto ustawiamy, gdy kto z czyjzego
lasa wyrąbiwszy wywiezie dąb, cso by się
godził na osi, abo gdyby pospolitych drzew
9 woz wywiozł, tedy temu panu, czyje jest
drzewo, ma pokupić winę rzeczoną siedmnadziesiąt.

O potwarzy służebniczej

- 12 Częstokroć przed nas jest przywrodzono,
kako służebnicy w naszym krolestwie
ziemiany abo wsi duchownych uciążają,
15 wynalazując sobie dziwna prawa, przeto
taki podług pirwych statut ma cirpieć.

Gdy sługa pomaga za panem

- 18 Gdykoli sługa swego pana broniąc kogo
urazi, za to od urażonego abo od jego przyjaciela
nijednej mierzączki nie ma cirpieć.

O zabiciu bydłęcia

- Ustawiamy też, acz kto nieuczzone bydłę
zabije, ten ma dać temu, czyje jest, za nie
24 trzy grzywny, za źrzebca też trzy grzywny;
a gdy kto klusię zatnie, półtory grzywny;
za źrzebca dwu lat pięć grzywien, acz ji
27 kto urani, acz będzie starszy niż dwu lat
a będzie przez kogo zabit, tedy ten, czyj jest
źrzebiec, nacz śmie przysiąc, to ma zapłacić.

O dzieckowaniu lasa i gaju

Ustawiamy też, acz jeden z drugim mając
 granice rozjechane, przejechawszy granice,
 3 w lesie drwa ku swemu pożytku rąbał, ten,
 czyj las jest, za pirwe ma wziąć siekireę,
 za wtore siekireę, płaszcz i suknią, za trzecie
 6 woły abo konie ma wziąć kromie wszej
 winy, ale gdy weźmie dwa woły abo konie,
 tedy jednego ma sobie zostawić, a drugie ma
 9 dać na rękojmie, a znak ma na drzewie
 wyrebić tam, gdzie wziął zakład.

O wyrąbieniu dębu

12 Acz kto w cudzem gaju jeden abo dwa dęby
 wyrąbi kradmie, za każdy dąb ośm skot,
 aczli trzy wyrąbi, tedy temu, czyj jest gaj,
 15 trzy grzywny, a sądowi trzy przepadnie. A
 gdyby małe abo zapustne porąbił, tedy cztery
 skońce pokupi. Ale za dąb dąbrowny dwa
 18 skońca a za chrost abo za latorośli telko
 ma być podziekowan. Acz kto drzewo z
 pczolami porąbi, temu, czyje jest dzieńie, za
 21 każde grzywnę, a sądowi drugą grzywnę; ale
 gdy sośnią kromie dzieńia porąbi, tedy poł
 grzywny, a sądowi drugie poł.

O pasieniu dobytku

24 Ustawiamy, aby każdy od świętego Wojciecha
 aż do świętego Michała swe bydło
 27 w stroży miał, a gdy komu szkodę uczyni, tedy
 szkodę podług szacowania ma zapłacić
 z winą sądową. Acz kto zajmie czyj skot
 30 na spasi, mimo jutro u siebie jego nie ma chować.

O pasieniu świni w cudzem lesie

Acz kto świnie w cudz las na żołądź
 puści kromie wolej, tedy ten, czyj jest las,
 3 za pirwy raz ma wziąć jednego wieprza, a
 za wtory dwu wieprzu, a za trzeci wszystkie
 6 świnie zająwszy ma dać naszemu dworu
 nablížszemu, ktore s nami na poły ma rozdzielić
 a ma znak wyrębić na drzewie tamo,
 gdzie świnie zajął. A gdyby ten, cz(y)je świnie
 9 były, rzekł, iżeby nie tamo, gdzie znak uczynion,
 świnie zajął, tedy ten, cso zajął, ma sam
 przysięgą dokonać prawdy.

12 **Każdy ma drogą gnać świnie na pastwę**

Gdyby kto mając las abo dąbrowę od
 siebie daleko, a swe świnie chciałby gnać
 15 przez jimienie pana jinszego na pastwę do
 swego lasa, ten kromie wolej jego nie
 ma gnać jinędy, jedno drogą, ktora jidzie
 18 do lasa. Też chcemy mieć, aczby kto do
 czyjzego lasa z myta na pastwę chciał gnać
 na bukiew abo na żołądź, ten, czyj
 21 jest las, ma sebrać żołądź z obapoł drogi
 na trzydzieści łokiet, aby ten, czyje są świnie,
 kromie szkody mógł przegnać do lasa.

24 **O winach, iże syn za oćca nie
ma cirpieć**

Gdy Święte Pismo świadczy, iże syn nie
 27 ma cirpieć za oćca ani ociec za
 syna, przeto chcem, aby ociec za złego syna
 ani syn za oćca, ani brat rodzony za
 30 brata, ani żadny przyjaciel za przyjaciela
 nie cirpiał, niżliby ociec z synem abo
 brat z bratem w jednym złem uczynku byliby

uwinieni, ktorzy podług winy mają być skarani.
 Aczli[by] kto złość sam którą uczyni, tedy część
 3 jimienia, która by nań miała być, naszemu
 stołu ma być za taką złość przysądzona.

O wielkiej winie siedmnadzieściąt

6 Gdyby kto nadjechałszy w dom niektorego
 ziemianina, przed oblicznością dzieci, jego
 zabił, ten winę piętnadzieścia ma zapłacić,
 9 a pomocnik każdy tyleż ma dać sądowi
 siedmnadzieścia, a dzieciem zabitego piętnadzieścia
 ma zapłacić.

O ktore rzeczy tą winą będą karani

Ta wina siedmnadzieścia rzeczona niemilościwa.
 Tę winę ci mają pokupić, kto porąbi
 15 trzy sośnie, kto trzy kopce graniczne rozsypie,
 kto trzy drzewa se pszołami porąbi, kto
 miod kradnie a będzie przekonany, pożeżca,
 18 gdy będzie przekonany, kto gwałt uczyni i zabije
 kogo we wsi albo na dobrowolnej drodze, kto
 dziewce albo niewieście gwałt uczyni.

O zbiegłem z ziemie, komu by dana wina

Ustawiamy też, aczby niekomu dawszy winę,
 aczkoli przed nas ji pozwano albo naszego starostę,
 24 a tego to nie chciano przypuścić ku oczyszczeniu
 swej niewinności *przed* nas albo naszego
 starostę, a ten to dla tego nieprzypuszczenia
 27 zabieżałby, przeto aby zabieżanie albo sjechanie
 takie jemu na sromotę nie obrocono, ustawiamy,
 aby ten, komu byśmy albo nasz starosta tako
 30 uczynili, tedy ma poświęcić na nas albo na
 naszego starostę przed biskupem poznańskim
 albo proboszczem, iżesmy jego albo nasz starosta
 33 ku oczyszczeniu nie chcieli przypuścić. Starosta też

2: *Aczliby:* zb. *by* przed *praes. uczyni.*

temu abo takiemu zbiegowi może dać mir, upewniwszy
 3 ji za sześć niedziel, ten to starosta przed nami
 abo naszymi namiestniki, abo naszymi
 wojewodami sprawiedliwości jemu mają szukać.
 Aczliby tego nie mógł mieć, iżby mu dano dzień
 6 ku oczyszczeniu, tedy starosta ten isty abo wojewoda
 tego zbiega ⟨ma⟩ glejtować swą mocą i przewieść
 aż na granice ziemie. Ktoryż to zbieg w roce od
 9 swego wyścia z krolestwa abo z ziemie na granicach
 będąc, krolestwu ani ziemianom szkody ma
 nie czynić, ale żona jego w tem roce z pokojem
 12 w jimieniu jego nieporuszona ma mieszkać.
 A gdy ten rok minie, aczby ten to zbieg w nocy
 abo we dnie ziemianom szkody czynił, za to swej
 15 czci nie straci. A też aczby jęt, nijednej śmierci
 za to nie ma cirpieć, ale jęty ma być nam
 abo naszym starostam postawion a i za to przez
 18 nas żadną winą nie ma być karan, ale jemu
 ma być dan sąd na sprawienie. A gdyby
 nie chciał stać ku sądu, ale kryjąc się
 21 po stronam, ziemianom szkody będzie czynił,
 tedy jego grody i miasta, i wsi nam mają
 być przyłączony, a jinsze jimienie pospolite
 24 między nami i rycerzmi naszymi na poły
 ma być rozdzielono. A gdyby był jęt przez
 kogo naszego a nam wydan, tedy ten ma
 27 być na naszej łasce, telko przyjaciele tako
 jętego temu, cso jimie a nam wyda, nijednej
 łściwości nie mają czynić ani nieprzyjaźni
 30 tajemnej abo jawnej ukazować pod naszą
 miłością, ale żona tako jętego w swem wienie
 ma mieszkać abo przedać przez przekazy.

33 O zbiegłem kmieciu tu patrz

7: *ma*: uzupełnienie wg sensu, por. Sul 60: *na swem glejcie ma dowieść*.

Ustawiamy, acz[by] od nas abo od naszych
 poddanych kmiecie w nocy zbieżą z dziedziny,
 3 tedy rzeczy, ktorých odbieżą w swych domoch,
 pan dziedziczny ty wszytki otrzyma, a pan,
 pod ktorego się on zbiegły skłoni, kmiecia
 6 se wszytkimi rzeczami i z winą rzezoną
 piętnadzieścia ma wrocić, a to tako, aczby
 kmieć ku panu, od ktorego zbieży, nie miał
 9 niktorej winy pirwej wypisanej. Ktore
 też tu chcem postawić, a to napirwej,
 gdy pan o swą winę będzie w kłątwie a
 12 kmieciom pogrzeb będzie zapowiedzian; drugie,
 gdy pan niektory gwałt czynił w dziedzinie,
 to jest o panie abo o panny, gdyby to było
 15 jawno, tedy nie tylko rodzina takiej uciśnionej,
 ale i wszytka wieś nie tylko w nocy,
 ale i we dnie mogą wstać a taki pan nie może
 18 jich wściągnąć; też, gdyby kmiecie o
 panowę winę często dziecskowani, mogą
 zbieżeć od takiego pana. Ale kromie tych
 21 win kmieć nie może zbieżeć, jedno alizby
 dom dobrze zbudował i ogrodził a dobrze
 osadził. A gdy ktory kmieć wolą przyjmie
 24 pod ktorym panem, tedy ile lat będzie używał
 wolej, tyle lat ma panu wypłacić
 czynsz podług polskiego prawa. Aczkoliby
 27 siadł na niemieckiem prawie, też nie może
 odyć, aliz czynsz wypłaci tyle lat,
 ile wolej używał; a jeszcze taki nie może
 30 od pana jić, aliz miasto siebie tako bogatego
 posadzi, rolą osiawszy oziminą i jarzyną,
 pola wszytki wykopawszy, toż wolno
 33 może precz jić.

1: *aczby*: zb. *by* przed *praes. zbieżą*. — **33:** P: „Wzdłuż tego artykułu na marginesie wewnętrznym wypisano spólcześnie: *a sagitta volante per diem, a negocio perambulante in tenebris*”.

**Jednym prawem mają sędzić
we wszystkich ziemiach królewskich**

- 3 Quod aliqua castellanorum iudicia non debent fieri
Gdyż z potwarzy złych ludzi bywa
rozdzielenie, słusze ustawić, aby prawa
6 niektórych państw, których zapłata tylko
na potwarzy zależy, owszejki je skazić.

Uno iure in omnibus terris regni debent iudicare

- 9 Gdyż pod jednym krolem abo panem jeden
lud poddany nie ma rozmażitego prawa
pożywać, aby nie był jako dziw rozmażite
12 głowy mając, potrzeбно pospolitemu dobremu,
aby jednym i jednakim prawem tako w Krakowie,
jako w Polsce byli sążeni.

15 **Każdy zbrojnie ma służyć na wojnę**

- Ale iż w zbrojnym rycerstwie cześć
królewska i wszego królewstwa zależy,
18 powinien każdy ślacheć podług mocy
jimienia swego i przychodow prze pospolite
dobre pewnymi ludźmi zbrojnymi
21 służyć, gdyż jich jimienie w pokoju jest
i przez wszego gabania.

O monecie w królewstwie

- 24 Gdyż jeden krol jest, jedno prawo i
jedna moneta we wszystkim królewstwie
ma być, która ma być wieczna i dobra
27 w wadze, aby tym więcej była wdzięczna i
przyjemna.

Pro culpa domini

O winę pańską kmięć nie ma być ciądzan

Z prawa bożego jest, iż złość jednego nie ma
 3 być szkodna drugiemu. Ustawą tą ma być
 dzierzano, iż o winę albo rękojemstwo pańskie
 kmięć nie ma być ciądzan, ale jestli cso pan
 6 abo ślachta komu winien, ma zapłacić z włosnego.

O rękojmi nie wybawionem przez dłużnika

Iż z łączności obwiązania ku
 9 wielgim szkodam ludzie przychodzą, ma
 z prawa być dzierzano, iż acz kto ręczy za przyjaciela
 swego pewne pieniądze, a gdyby nie zapłacił,
 12 a czas abo rok przydzie, dlatego nie ma jemu
 stać na szkodzie ani na skazie, ani na gospodzie
 na zawadzie stać; ale jest-li mały dług, ma mu
 15 dan być zakład, a jest-liby wielgi, tedy rękojmia
 ma się mu wwięzać w jimienie, jako
 dług jest wielgi, a onemu dać, komu winien.

O jigraniu kostek

Ale iż jigranie kostek wiele sprawiedliwych
 i jinszych ludzi dobrych szkodzi i gańbi,
 21 dla czego ma być dzierzano, iż jigranie kostek
 o pieniądze gotowe ma być, a nie na dług.
 A zwykło też wiele ludzi w gniew się zażegać,
 24 a chcąc się pomścić naprzeciwu onym,
 cso zyskują, jigrają nad jimienie albo nad
 pieniądze gotowe, bo nie tak je uciążają
 27 gotowe pieniądze, jako jimienie, a przeto nie
 ma być jigrano, jedno o gotowe.

**Żydowie nie mają na zapisy pieniędzy
pożyczać**

- 3 Gdyż umysł żydowski na to nastoji zawždy,
aby krześcijaństwo nie tylko w wierze,
ale i w jimieniu zniszczył a skaził,
6 słuszno ustawić, aby dalej żaden Żyd
krześcijaninowi w krolewstwie naszym swych
pieniędzy na zapisy abo na listy nie dawał,
9 ale tylko na zakład dostateczny ma dać podług
swyczaja dawno dzierżanego.

Każdy ma swego wolno pożywać

- 12 Gdyż wszytka prawa zakazują gwałty,
słuszno krolewskiej wielmożności
zakazać, aby jadąc z wojny do domow
15 swych albo we włosnych potrzebach, sąli
książęta, rycerze albo jinszego rzędu ludzie,
sobie nie mają nics gwałtem brać ani
18 żadnego gwałtu czynić, ani mają przypędzać
kogo ku przedaniu, ale każdy ma wolno
rzeczy swych używać, jako mu lubo.

**Jadąc na wojnę umierny pokarm
ma brać koniem**

- Iż ślachta z nierządneho rycerstwa
24 więcej włosną ziemię niż nieprzyjacielską
zwykli spustoszać, ustawiamy, aby
jidąc na wojnę w włosnej ziemi nie więcej
27 koniem mają brać, jedno rowny pokarm.

O oczyszczeniu ślachestwa naganionego

Ustawiamy, aczby kto był naganion, iżby
 3 nie miał prawa rycerskiego, ten naganiony
 dwu starcu swego rodzaju obyczajem dawnym
 po oćcu, a drugu dwu starcu jinszego rodu,
 6 a trzeciu dwu trzeciego rodu obyczajem
 zwykłym ku otrzymaniu prawa rycerskiego ma wieść.

O braci, kako siostry**9 mają wydawać**

⟨T⟩eż ustawiamy, acz który rycerz albo
 ślachcic z tego świata zczedłby mając
 12 syny i dziewczki, tedy bracia swe siostry
 mają za mąż wydać z posagiem zwykłym.
 Pakliby synow nie miał, jedno dziewczki,
 15 tedy na dziewczki ma paść jimienie wszystko
 oćcowskie. A aczby bracia stryjeczna
 jimienie otrzymać chcieli, tedy panostwo
 18 podług sąmnienia dziedzicstwo ma oszacować,
 a od dnia szacunku przerweczona
 bracia stryjeczna siostram przez rok
 21 pieniądze gotowe podług szacunku
 zapłacić mają, a jestli w rok zapłacić
 zamieszkają, tedy dziewczki wiecznie
 24 dziedzicstwo osiągną.

O roku wielkiego długu zapłaty

⟨G⟩dyż wieliki swar częstokroć o
 27 wieliki ciężki dług pieniędzy bywa,
 jako o sześćdziesiąt, o trzysta albo

więcej, tako wieliki dług na czas krotki
trudno może być zapłacon, z łaski ustawiamy,
3 aby na każdy tydzień rok zapłaty był
położon: o pirwy rok pewne niedziele, o drugi
rok drugie niedziele. Tymże obyczajem
6 skazujem, gdy kto w jinnej ziemi jest
a będzie pozwan na rok zdany stać, pakliby
tak za ty ni(e)dziele nie stał, tedy sędzia ku
9 zdanemu skazaniu ma poć, nie dbając
tego to pozwu et cetera. Alleluia.